Brev från Cosmos

Cosmos NEWS

Senaste Nytt

rt hål hittat i Majorna | Brev från Cosmos 17 har anlänt | Damorkestern turnerar Mars

CLUB COSMOS GÖTEBORGS SCIENCE FICTION FÖRENING

2025 # 17

Det finstilta

Villkor

Genom att läsa den här texten eller få den uppläst har du inte gått med på någonting alls. Vi uppmuntrar till måttlig motion, gott te, mer kakor och en positiv inställning. I händelse av vadsomhelst är alla i redaktionskommittén kroniskt oskyldiga (botemedel mot detta är ej att vänta). För övrigt anser vi inte att Kartago behöver förstöras. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Mauris elementum rhoncus arcu. Nam aliquet, erat nec tincidunt ultricies, arcu felis tincidunt quam, id tincidunt mi urna eu diam. Phasellus eget diam eu sapien faucibus blandit ac nec nibh. Praesent in facilisis justo. Phasellus et nibh vitae ante pretium rhoncus. Vivamus aliquet massa eget tortor blandit commodo. Suspendisse viverra interdum purus, et porttitor mauris dictum et. Nam ut nibh non risus cursus pulvinar eu sed neque. Nunc sagittis porttitor fringilla. Sed sagittis ipsum nisi, nec blandit sapien sodales at. Praesent elementum dictum sapien, sed interdum tellus ultricies non. Quisque vel varius justo, ac mollis turpis.

Redaktionskommittén

Bakom den här publikationen ligger ett antal engagerade entusiaster på lur och väntar — titta bakom skärmen så kanske du ser någon av dem. I analfabetisk ordning är Patrik Centerwall, Jonna Bergström, Peter Bengtsson och Sandra Petojevic alla något i överkant entusiastiska. Vi hoppas ni har mycket nöje av vår novelltidskrift!

Upphovsrättsinformation

Novelltidskriften "Brev från Cosmos — volym 17", ansvarig för utgivningen är redaktionskommittén. Inkluderade verk © respektive upphovspersoner.

- Framsida: © 2025 Peter Bengtsson
- Novell: Vattenjakt © 2025 Eva Holmquist
- Novell: Mellan Raderna © 2025 Leif Wallsby
- Novell: Hjärtlös © 2025 Sofia Jeppsson
- Novell: Isfläck © 2025 Jörgen Hassler
- Novell: Fredsmaskinen © 2025 Christian Munthe
- Övriga illustrationer till noveller © 2025 Aleksandra "Sandra" Petojevic

Utgivning

Publikationsdatum 2025-10-09
Göteborg, Sverige
ISSN: 2002-6870

Innehåll

Det finstilta....2
Förord....4
Författarpresentationer....5
Vattenjakt *av Eva Holmquist*....8
Mellan raderna *av Leif Wallsby*....17
Hjärtlös *av Sofia Jeppsson*....25
Isfläck *av Jörgen Hassler*....31
Fredsmaskinen *av Christian Munthe*....36
Bokrecensioner....44
Diverse nyheter....56
Västsvenska föreningar för science fiction och fantasy....57
Kalendarium....59
Adjöss och tack för fisken....60

Förord

Vänner av noveller!

Så kommer här ånyo ett nummer av Brev från Cosmos! Den här gången utan något speciellt tema eller ens bidrag från någon av Club Cosmos novelltävlingar. Men som alltid skrivna av svenska fantastikförfattare och vi är glada att kunna visa upp den bredd och berättarglädje som vi återfinner bland alla som skriver fantasy, science fiction och skräck i vårt avlånga land.

Vi är också glada – och i ärlighetens namn lite malliga – för att Brev från Cosmos har tilldelats European Science Fiction Society Awards för bästa fanzine, ett pris som vi dessutom delar med polska Potencjalny Mimik och kroatiska Parsek!

Så du läser just nu inte bara en av få novelltidskrifter som publicerar svensk fantastik – utan också en prisbelönt publikation!

– Redax

Författarpresentationer

Eva Holmquist

Bild: Day Fotografi

Eva Holmquist är en vetgirig bokmal som skriver fantasy, science fiction och skräck. Hon är uppvuxen i Pixbo utanför Göteborg, men bor numera i Jönköping. Dagarna används åt att kvalitetssäkra IT-system medan kvällar och helger ägnas åt böcker och familjen.

"Eva Holmquist är något av en veteran inom svensk fantastik" skrev Btj när *Blodskifte*, som är en urban fantasy som utspelar sig i Jönköping, kom ut 2017. Hennes berättelser brukar beskrivas som fantasifulla, tänkvärda berättelser med berättarglädje. Hon skriver både noveller och längre berättelser. Dessutom skriver hon facklitteratur som exempelvis boken *Praktisk mjukvarutestning*.

Webbsida: evaholmquist.se
Twitter: @evaholmquist

Till den här samlingen har Eva bidragit med novellen *Vattenjakt*.

Leif Wallsby

Leif Wallsby bor i Stockholm och skriver i flera genrer. Han skriver för närvarande en thriller, men har skrivit science fiction, fantasy och skräck. Ett flertal av hans noveller är utgivna i både antologier och fristående form. Han skriver också på engelska och fick ett hedersutnämnande i Writers of the Future Contest 2021.

Webbsida: leifwallsby.com
Instagram: www.instagram.com/leif_wallsby_writer/

Till den här samlingen har Leif bidragit med novellen *Mellan raderna*.

Sofia Jeppsson

Sofia Jeppsson är filosof vid Umeå Universitet och ett centralt namn inom galenskapens filosofi. Hennes debutroman *Kugghjulssjälar* kom ut i mars 2025, och hon arbetar på uppföljaren.

Till det här numret har Sofia bidragit med novellen *Hjärtlös*.

Jörgen Hassler

Bild: Fredrika Mair Hassler

Således: Jörgen Hassler är en man som har gjort för mycket, sagt för mycket, tänkt för mycket, tagit reda på för många saker och drattat på arslet på tok för många gånger. Som en konsekvens av ovanstående har han – givetvis i samråd med läkare – kommit fram till att det som han ska ägna resten av sitt liv åt är att skriva skönlitteratur.

Han debuterade 2022 med den prosapoetiska självbiografiska texten *En konstig liten bok om COVID-19*. 2023 publicerade han *Oslängt – ansamlade dikter 1999-2023*. Samma år kom *Förhörsrummet*, den första boken i en fantastik-sviten Requiem som när den är komplett kommer att omfatta tolv volymer (ungefär). Den följdes av *Tjänstemannen* förra året och *Vera Veronica* i år.

Nästa vår kommer första delen av en trilogi inom sviten, som just nu har titeln *Rattus I: I begynnelsen*. Rattus I är alltså Requiem 4 – varför göra saker enkelt när man kan krångla till dom utan större ansträngning?

Webbsida: indiy.se

Till den här novelltidskriften har Jörgen bidragit med novellen *Isfläck*.

Christian Munthe

Christian Munthe har givit ut novellsamlingarna *Utsikter* (Alhambra 2022) och *Rejäl polsk frotté* (Thorén & Lindskog 2024), där fantastik, science fiction och och futurism är återkommande perspektiv inom en allmänlitterär ram med fokus på människans belägenhet förr, nu och i framtiden. Han bor i Göteborg, där han också är verksam som litteraturkritiker och arbetar som filosof vid universitet.

Webbsida: christianmunthe.com

Till den här novelltidskriften har Christian bidragit med novellen *Fredsmaskinen*.

Vattenjakt

av Eva Holmquist

Illustration: Sandra Petojevic

Luften var så varm att den brände genom Priyas ansiktsmask trots att klockan var sju på kvällen. Hennes solskyddskläder; ansiktsmask, skyddsglasögon, skyddshuva och en tunn ljusgrön overall, täckte henne helt.

Det luktade av bränt damm. Inte en gnutta regn under hela juni och det syntes. Jorden var bränd med stora sprickor. Asfalten hade smält. Hon fick hoppa över stora tjärpölar. Dunsarna fick henne att grimasera. Det var så tyst att vartenda litet ljud hördes lång väg. Luften vibrerade i hettan.

Munnen var så torr att hon knappt kunde svälja. Om hon inte fick tag på vatten snart skulle de alla gå under.

Bosättarna hade lagt beslag på den enda tillförlitliga vattenkällan som fanns i stan och de vägrade dela med sig.

Priya rätade på sig och knöt nävarna så hårt att hon kunde känna naglarna genom skyddshandskarna. De skulle inte vinna. Oavsett hur svårt det var skulle hon stjäla tillräckligt med vatten för hela familjen att överleva ytterligare några veckor.

Muren byggd av rundade stenar tornade upp sig framför henne. Det påminde henne om bilder från klippträdgårdar i Kina fast med döda torkade växter och utan vattenspeglarna. Gott om fäste även om stenarna såg så blanka ut att de troligen var hala.

Hon hade tagit sig över det första hindret, det stora torget, utan att upptäckas. Det var för varmt för att någon skulle stå ute och vakta muren. Alltefter att temperaturen hade ökat så hade byggnader byggts med mindre och mindre fönster och helt i sten. Det gjorde övervakningen svårare. Förhoppningsvis tillräckligt svår för att hon skulle komma igenom.

Hon drog ett djupt andetag. Luften brände. Ryggsäcken justerades så den låg slätt mot hennes rygg. Den kunde rymma fyrtio liter vatten. Det skulle inte räcka länge, men det var rent vatten.

Hon kände sig redan yr efter att ha varit ute i värmen, men hon tog ytterligare ett andetag, greppade de stekheta stenarna och började klättra.

* * *

Det var knäpptyst när Mikael klev ut i den stekande värmen. Han hade en fadd smak i munnen som bara skulle försvinna om han drack något, men han behövde spara resten av ransonen till senare.

Ingen annan var utomhus. Inget rörde sig. Inte ens ett torrt blad. Ingen vindpust. Han stannade i skuggan. Det var tillräckligt varmt där. Solskyddskläderna gjorde det möjligt att vara ute, men det var ändå alldeles för varmt.

En rännil svett gled nerför pannan. Han lyfte på ansiktsmasken som tryckte över näsan. Han hade vaknat tidigt och inte kunnat somna om. Hade han varit klok hade han stannat inne. Betonghusen var byggda i en klunga och de höll kylan med hjälp av luftkonditionering. Det enda det eviga solskenet var bra för var att det gav dem i stort sett obegränsat med el. De flesta höll sig inomhus hela tiden, men han stod inte ut med att vara instängd längre.

Luften vibrerade i värmen. Muren som omringade bostadsområdet och vattenkällan syntes inte tydligt. Han mindes när de byggt muren. Då hade växterna de planterat i skrevorna fortfarande levt. Nu var alla växter döda. Gråa släta stenar med brunt skräp. Det här var inget drägligt liv.

Han var trött på att vara instängd inomhus med samma människor dag ut och dag in.

Ett svagt skrapande fick honom att rycka till. Det kom från muren. Han svalde. Skulle han larma?

* * *

De runda stenarna brände genom skyddshandskarna. Priya knep ihop läpparna för att hålla inne jämret. Snart uppe. Hon släppte taget och greppade kanten på muren. En sekund efteråt hade hon tagit sig upp. Den brända dammlukten var ännu starkare uppe på muren.

Bosättningen, låga betongbyggnader i en tät klunga, låg nedanför. Deras skugga sträckte ut sig åt vänster halva sträckan fram till muren. Resten låg i stekande solsken. Hon drog sig upp sista biten och hävde sig upp på magen. En liten sten rubbades.

Priya stelnade. Hade någon hört skrapandet?

Det var tyst. Svetten slingrade sig ner mellan hennes skulderblad. Det kittlade. Hon vätte läpparna. De smakade salt. Försiktigt kröp hon över murkanten. Vattenkällan syntes inte. Den måste vara bakom betongbyggnaderna som såg ut att darra i solskenet.

Det stack mellan skulderbladen när hon vände ryggen till för att klättra ner. Det kändes som om någon stirrade på henne, men det måste vara inbillning. Ingen borde vara ute i solskenet. Det var alldeles för varmt. Hade hon inte varit desperat så hade hon aldrig gett sig ut. Men det var vid den här tiden hon hade bäst chans. De flesta sov under dagen och var ute när det var mörkt. Tidigare hade värmen varit för outhärdlig. Nu var det möjligt att vara ute samtidigt som de flesta inte hunnit vakna ännu.

Foten gled på stenen och hon slog i knäet. Smärtan var skarp. Priya flämtade till innan hon hann hindra sig. Tårar fyllde hennes ögon. Hon drog ett djupt andetag. Sedan tvingade hon sig att fortsätta nedåt.

Händerna värkte med ett dovt bultande när hon väl kom ner. Bara hon inte fått brännskador från klättringen. Hon behövde sina händer för att klara vardagen. Brännskador var svåra att behandla i hettan.

Men hon hade inte tid att oroa sig. Skugga. Hon måste ta sig till skuggan. Så tyst som hon kunde sprang hon mot öster. Hon var yr när hon väl kunde dyka in vid bostaden. Väggen var sval i skuggan.

Hjärtat bultade snabbt och hon tog djupa, långa andetag för att få ner pulsen. Hon hade klarat första delen av uppdraget.

”Vem är du och vad gör du här?” frågade en mansröst.

Priya ryckte till.

* * *

Mikael hade hört talas om de vildsinta utbölingarna som överföll bosättningar och stal allt vatten hela sitt liv, men kvinnan framför honom stämde inte med den bilden. Hon var tunn till den grad att han väntade på att hon skulle blåsas i väg av den obefintliga vinden. Hennes skyddskläder var ljusgröna och täckte varje gnutta hud. Ögonen som syntes genom de färgade skyddsglasögonen var uppspärrade. Hon såg rädd ut, inte ett dugg vildsint.

Hon luktade svagt av svett och ammoniak. Muren runt bosättningen var hög och ansträngningen borde avskräckt. Ammoniaklukten tydde på att hon var uttorkad. Ännu större anledning att undvika muren.

Mikael rynkade ögonbrynen. Även om han hade den fadda smaken i munnen som tecken på att han borde dricka något hade han aldrig blivit så uttorkad.

Egentligen borde han ha slagit larm så fort han fick syn på henne, men skillnaden mot bilden av vildsinta utbölingar och kvinnan fick honom att tveka. Han tog ett steg mot henne. Hennes blick flackade som om hon sökte efter flyktvägar.

Det fanns inga. Han skulle komma i kapp henne utan problem. Förutom att han var huvudet längre än henne var han mer utvilad och i bättre hälsa.

”Vem är du och vad gör du här?” frågade han igen.

Hon stelnade och knöt nävarna. Skillnaden var otrolig. Ena sekunden såg hon livrädd ut och i nästa var hon fly förbannad och såg ut som om hon skulle attackera honom.

”Ni har ingen rätt!” väste hon.

Ögonen hade smalnat och hon lutade sig mot Mikael som om hon skulle smälla till honom. Mikael pressade ihop läpparna för att undvika att säga något. Han var inte van vid att bli attackerad. Ännu mindre av en uttorkad kvinna som knappt kunde stå på benen. Hon kunde knappast vara en vildsint utböling som överföll bosättningar för att stjäla allt vatten. Kunde hon?

Hjärtat slog så hårt att han fick blodsmak i munnen.

”Vi har också rätt att leva”, sa hon och tog ett steg närmare.

Svettlukten blandat med ammoniak blev ännu starkare. Mikael rynkade näsan. Ansiktsmasken tryckte över näsan, men han vågade inte röra sig. Om han var stilla kanske hon avslöjade vad hon var ute efter.

”Vattnet tillhör oss alla!”

Mikael blinkade. Så det handlade om vattnet i alla fall. Men hon hade inget vapen som han kunde se. När han tittade närmare kunde han se en ryggsäck i samma ljusgröna färg som skyddsoverallen. Den såg tom ut.

Hon sträckte sig upp på tå och stirrade in i hans ögon.

”Hindra mig inte!”

Sen svängde hon om och smög runt bostaden. Mikael stod kvar tills hon försvunnit ur sikte. Hindra henne från vad? Egentligen borde han larma, men nyfikenheten bubblade inom honom. Berättelserna han hört hela sitt liv stämde inte med kvinnans beteende. Han måste få reda på mer.

* * *

Priya försökte svälja, men munnen var alldeles för torr. Insidan av munnen var täckt med ett tjockt lager som smakade bittert. Hon måste dricka när hon kom till vattenkällan. Annars skulle hon inte ta sig tillbaka.

Hon lät handen vila på bostaden. Den var sval. Väggen var rundad. Inga skarpa kanter. Svaga ljud bakom henne tydde på att mannen följde efter henne. Han hade inte larmat ännu.

Hon förstod inte varför. När hon fick syn på mannen i ljusblå solskyddskläder och huvudet högre än henne själv hade hon varit övertygad om att allt var över. Larmet skulle ljuda. Bosättarna skulle strömma ut och avliva henne på fläcken. Om hon hade tur skulle hon bli skjuten. Hade hon otur skulle de stena henne till döds och hänga upp henne på muren som ett avskräckande exempel. I båda fallen skulle hennes familj snart vara döda.

Men mannen hade inte larmat. I stället följde han efter henne utan att säga något. Det kliade på ryggen. Svetten droppade nerför hennes ryggrad. Det luktade av vatten. Hon hade inte känt den lukten sedan hon var barn. Den lilla mängd vatten de lyckades skrapa ihop var alltför lite för att det skulle lukta så tydligt. Vattenkällan måste vara stor.

En smal passage mellan bostäderna öppnade upp sig. Hon smög in så tyst som hon bara kunde. På den här sidan fanns inga fönster, inga dörrar. Mannen följde fortfarande efter henne, men hon ignorerade honom.

Dammen låg i mitten av det öppna torget i mitten av bosättningen. Den var lika stor som en av bostäderna och de hade spänt över ett tygstycke över den så att den vilade i skugga. Bostäderna hade alla dörrar som vette ut mot torget. Fönsterna var avlånga och bara en decimeter höga.

Hon tvekade. Det här var den mest riskfyllda delen.

Om mannen larmade när hon hämtade vattnet skulle de lätt stänga henne inne. Kanske var det det som han väntade på.

* * *

Mikael stannade precis bakom kvinnan. Hon hade inte vänt sig om en enda gång. Det var som om han inte var där.

Luften var mindre torr här. Det luktade vatten från dammen. Den låg i skuggan från skyddstaket, som enligt vad hans pappa förklarat en gång, skulle minska avdunstningen. Dammen hade tillflöde från en underjordisk flod, men det var en begränsad resurs. Om den torkade ut skulle hela bosättningen dö.

Kvinnan rörde oroligt på sig som om hon tvekade om vad hon borde göra. Egentligen borde han larma, men han kunde inte se henne som ett hot. Hon var så tunn att hon skulle blåst bort om de haft någon vind.

Hon rätade på sig. Den ljusgröna skyddshuvan gled uppåt och hennes bruna hår stack fram. Han fick hindra sig från att peta ner huvan igen. Hon skulle inte uppskatta en främmande man som fixade med hennes skyddskläder.

I nästa stund var hon i väg på mjuka steg, men högre hastighet än tidigare. Bostäderna omringade dammen. Om någon tittade ut skulle de larma omedelbart och då skulle hon vara fast.

Magen knöt sig. Han mådde lite illa. Det var länge sedan någon utböling anfallit, men tänk om. Nej, han ville inte tänka så långt.

Kvinnan hade satt sig på huk vid dammen och tagit av sig ryggsäcken. Tänk om hon tänkte förgifta vattnet?

Mikael sprang så snabbt han kunde fram och böjde sig över henne. Hon ryckte till när han anlänt, men fortsatte med att skruva av en kork på ryggsäcken. Det var en vattenryggsäck.

Något lugnare satte han sig på huk bredvid henne.

”Är du här för vattnet?” frågade han så tyst han kunde för att ingen annan skulle höra.

”Ni har ingen rätt,” sa hon. Hennes händer darrade när hon fyllde ryggsäcken med vatten. ”Det här är enda tillförlitliga vattenkällan i stan och ni ockuperar den. Hur har ni tänkt vi ska överleva utan vatten?!”

En våg av illamående sköljde över Mikael. Inget vatten! Men det måste finns mer vatten. Trots hettan blev han iskall. Tänk om hon hade rätt. Om detta var den enda vattenkällan som ständigt hade vatten. Hur kunde alla andra överleva?

Han såg ut över dammen. Vattenytan var stilla. Inte minsta krusning. De behövde ransonera för att den inte skulle ta slut. Det hade han hört hela sitt liv. Vatten var en bristvara. De behövde vara försiktiga. Bosättningen fick inte bli för stor.

”Jag är Mikael”, sa han lågt.

”Priya”, svarade hon. ”Kommer du att larma?”

Rösten var ostadig. Händerna darrade så mycket att hon inte lyckades skruva på korken. Försiktigt tog han ryggsäcken från henne och skruvade fast korken.

”Nej”, sa han, ”men om någon annan ser dig så kanske de gör det.”

I samma stund löd larmet. Signalen var skrällande. Han tappade ryggsäcken i hastigheten.

* * *

Larmet tjöt. Dörrar slog när bosättarna samlade sig. Priya frös. Hennes värsta mardröm hade blivit sann. Men Mikael hade inte larmat. Han hade ramlat omkull när larmet ljöd. Ögonen var uppspärrade bakom skyddsglasögonen. Ryggsäcken låg bakom honom.

”Stå still”, skrek en äldre man som rusade ut från en av bostäderna med skyddsglasögonen i ena handen och ansiktsmasken hängande från ena örat. Skyddsoverallen var inte knäppt. Han hade rusat ut utan att klä sig ordentligt.

Mikael hade rest sig och gick mot den äldre mannen samtidigt som han viftade med handen bakom ryggen. Ryggsäcken var alltför långt bort för att hon skulle nå den.

En kort tvekan och sedan rusade hon därifrån. Det var tungt att andas, men hon kämpade igenom det. Fler dörrar slog bakom henne.

”Stoppa henne”, ropade den äldre mannen.

Mikaels röst var lugnande bakom henne.

”Ta det lugnt,” sa han. ”Det är ingen fara.”

”Hon stjäl vårt vatten!”

Priya gjorde en grimas när hon tog tag i bostaden och hävde sig in i den svala passagen. Trots allt hade hon inte fått med något vatten. Det var svalare i gången, men hon kunde inte stanna. Smällar hördes både bakifrån och framifrån. De kunde stoppa henne innan hon kom över muren.

Hon sneglade bakom sig, men ingen verkade förfölja henne. Mikaels röst hördes som ett mumlande, men hon kunde inte höra vad han sa. I samma stund dök hon ut från passagen. Muren tornade upp sig framför henne.

”Stopp!” skrek en kvinna.

Någon ryckte tag i hennes arm och hon föll på marken. Gruskornen skar genom skyddsoverallen. Den brända sandlukten var så stark att hon storknade. Någon sparkade på hennes ben. Smärtan fick henne att vakna till. Om hon låg kvar skulle hon dö.

”Håll fast utbölingen!”

Priya skrek och hävde sig upp. Pojken som sparkat på henne ramlade baklänges, men hon stannade inte. Hon rusade fram till muren och började klättra så fort hon bara kunde. Springande steg hördes nedanför.

”Stoppa henne!”

Men hon var tillräckligt högt för att de inte skulle nå henne utan att klättra själva. Hon hade blodsmak i munnen när hon väl hävde sig upp över toppen. Det blixtrade framför ögonen. Huvudvärken var som en stålhätta som var alldeles för liten.

Hon hade kommit undan. Troligen tack vare att bosättarna behövt få på sig skyddsutrustningen innan de kunde rusa ut. Men vad var konsekvenserna? Inget vatten och hon hade tur om hon kunde ta sig hem innan hon kollapsade.

* * *

Mikael drog ett djupt andetag av lättnad när den sista personen gick in igen. Det hade tagit lång tid. Alla ville diskutera hur nära det var att de blivit mördade i sina sängar av de vildsinta utbölingarna. Ifall Priya hade velat mörda dem borde hon väl smugit in i stället för att ta sig till dammen för att hämta vatten. Ingen hade lyssnat på honom. Solen stod lågt mot horisonten. Priya hade kommit undan.

Ryggsäcken med vattnet låg kvar vid dammen. Ingen hade sett den. Den såg ut som en ljusgrå låg sten i skuggan. Nästan omöjlig att se. Svårt att tro att den kunde vara skillnaden mellan liv och död.

Men han tvivlade inte. Hade de andra gett sig tid att verkligen titta på henne så hade de också insett att hon inte var en vildsint utböling som tänkte döda dem alla utan bara en desperat ung kvinna som behövde vatten för att överleva.

Vatten som hon tvingats lämna bakom sig.

I slutändan var valet enkelt.

En kvart senare klättrade han nerför muren med Priyas ryggsäck fylld med vatten på ryggen och hans egen vattenflaska med kvällens ranson instoppad innanför skyddsoverallen. Han hoppades verkligen att han skulle kunna hitta henne. Även om han klättrat över muren på den plats som hon klättrat visste han inte varifrån hon kommit. Staden var stor och han hade aldrig varit utanför muren sedan den byggdes.

När han väl kommit ner drog han ett djupt andetag. Musklerna värkte efter klättringen. Hjärtat slog snabbare än vanligt. Han brukade aldrig anstränga sig utomhus i värmen. Det var inte samma sak som i luftkonditionering.

Det var fortfarande ljust även om solen försvunnit nedanför horisonten. Torget sträckte ut sig framför hans blick fläckigt i svart, grått och brunt. Det stank av tjära från en stor tjärpöl rakt framför honom. En hinna hade lagt sig över tjäran. Längre bort hade asfalten spräckts och torkad jord låg öppen.

Han lyfte på ansiktsmasken för att lätta på trycket. Svett rann nerför ansiktet. Det smakade salt.

Bortanför torget kunde han se byggnader. Trevåningar med stora spruckna fönster. De såg ut att vara byggda innan klimatet blev varmare.

Han rättade till Priyas ryggsäck på ryggen och började gå i rask takt över torget. Med jämna mellanrum fick han hoppa över en av tjärpölarna. Jorden hade spruckit. Det syntes inte minsta grönt. Bara en oändlig ödemark som aldrig tycktes ta slut. Det var fortfarande varmt även om det var en smula mer drägligt.

Husen vid bortändan blev större och större. Översta våningen hade rasat. Det var bara resterna av väggen som vette mot torget som stod kvar. Fönstren var inte bara spruckna. De var nästan helt borta. Rester av fönsterglas satt fast i fönsterkarmarna. De flesta dörrar var stängda, men en stod vidöppen och han tyckte sig se en skugga innanför öppningen.

När han närmade sig kunde han se en gestalt hopsjunken på golvet.

Priya!

* * *

Priya trodde hon såg i syne när Mikael kom gående över torget. Troligen hallucinerade hon för inte kunde han vara här, utanför muren. Hon satt hopsjunken i trappuppgången till ett av de övergivna husen som omringade torget. Krafterna tog slut och hon kunde inte få benen att röra sig längre.

Hade hon bara fått med sig ryggsäcken med vattnet hade hon kunnat dricka en klunk, vila och sedan fortsätta. Nu visste hon inte om hon kunde komma vidare eller om hon skulle dö här vid torget. Chansningen hade misslyckats.

Familjen skulle sörja henne. Värre än så. De skulle duka under den ena efter den andra. Det fanns för lite vatten att tillgå och konkurrensen var hård.

Hon väntade medan den ljusblå gestalten närmade sig. Vad gjorde han här? Skulle han slutföra vad de inte lyckats med tidigare? Men det verkade onödigt. Även om de hade vatten behövde de hushålla. Jakt efter henne stämde inte med det. Snarare att de skulle skärpa upp säkerheten för att undvika att någon annan kom tillräckligt nära.

Utan ett ord satte han sig på huk framför henne, drog fram en vattenflaska ur overallen och skruvade av korken. Vattnet var ljummet, men smakade ändå ljuvligt.

”Jag är ledsen för hur de uppförde sig”, sa han med en suck. ”Det borde vara uppenbart att du inte är farlig.”

Hon rynkade ögonbrynen. Ansiktsmasken gled över hennes kinder.

”Farlig? Varför skulle jag vara farlig?”

”Hela mitt liv har jag hört historier om hur vildsinta utbölingar anfaller bosättningar, dödar alla och stjäl allt vatten. Det påverkar hur de ser alla de inte känner.”

Priya skakade kraftigt på huvudet.

”Vilka idiotier”, sa hon. ”Det är ni som stulit allt vatten så resten av oss inte har tillräckligt för att överleva. Om ni släppte vattenkällan skulle vi alla kunna överleva.”

Mikael skakade på huvudet.

”Det är inte så enkelt. Vattnet i dammen är begränsat. Vi ransonerar det för att det ska räcka till oss. Bosättningen får inte bli för stor för då kommer inte vattnet att räcka.”

Hon fnös. Vattenkällan var enorm jämfört med allt annat som hon sett. Hur kunde vattnet ta slut?

”Jag visste inte att det var så illa utanför muren”, sa han och tog av sig en ryggsäck.

Det var hennes. Hon skulle känna igen den ljusgröna vattenryggsäcken med tjärfläcken längst ner på framsidan var som helst. Den såg ut att vara lika full som när hon fyllt den. Hon blinkade. Ögonen sved. Hon trodde att den var borta för alltid.

”Det är fortfarande väldigt varmt. Om vi väntar så blir det svalare Jag hjälper dig hem senare.”

Hon skakade på huvudet igen. Tänk om det var en fälla.

”Nej. Du kan följa med en bit på vägen, men inte ända hem.”

Han tittade länge på henne innan han nickade instämmande. Hon tog ytterligare en klunk vatten från hans vattenflaska. Huvudvärken släppte lite, men inte helt.

* * *

Det var mörkt när de lämnade trappuppgången. Värmen hade sjunkit och hettan var inte lika märkbar. Mikael bar vattenryggsäcken. De hade grälat om det, men när Priya fick vila en bra stund efter att ha rest sig så gav hon med sig. Ryggsäcken var tung så han var glad att hon slapp bära den.

Det gick långsamt framåt. Priya var fortfarande utmattad efter ansträngningen i hettan. Hon hade druckit större delen av hans ranson, men luktade fortfarande ammoniak. Övergivna husskal tornade upp sig över dem. Asfalten var i bättre skick här än vid torget. Troligen skyddade husen underlaget från direkt solsken.

Det luktade sopor som legat ute alltför länge i solsken, men han såg inte till några. Den fadda smaken i munnen blev mer utpräglad för varje steg han tog, men Priya behövde ransonen mer än honom. Ansiktsmasken tryckte över näsan. Med jämna mellanrum lyfte han på den för att minska trycket. Även om solen gått ner vågade han inte ta av den. Den skyddade inte bara mot solsken utan även värmen.

Priya gick försiktigt som om hon var rädd att någon skulle höra dem. Mellan husskalen gömde sig envånings betonghus. Fönstren var små och kvadratiska. De såg annorlunda ut än vad han var van vid. Alla färger hade förvandlats till gråa nyanser i mörkret.

Raden med hus tog slut och en bred klyfta spärrade vägen. Längre bort såg han en bred bro. Långt därnere kunde han se en grupp av människor som grävde.

”Vad gör de?” viskade han.

Priya slängde en blick över axeln.

”Letar efter vatten. En gång i tiden var det en kanal. Om du gräver tillräckligt djupt kan du fortfarande få tag på vatten.”

Hon stannade och knöt händerna.

”Om du har tur.”

Människorna hade grävt ett djupt hål medan han tittade och nu pressade de ner en bunke i hålet för att fånga upp den lilla mängd vatten som sipprade upp. Var det enda vattenkällan i stan?

Priya viftade åt honom.

”Skynda dig”, sa hon. ”Låt dem inte få syn på ryggsäcken.”

De passerade bron och gick in mellan husen på andra sidan. Det sved på högra hälen. Början till ett skavsår. Benen var tunga. Huvudet värkte. Han hoppades att de var framme snart.

Priya stannade vid utkanten av vad som troligen varit en park en gång i tiden. Jorden var bar. Spridda högar av grus prydde området. Ett blekt dött träd sträckte sina kala grenar upp mot den mörka himlen. Två andra träd hade fallit.

”Längre än så här får du inte följa med”, sa hon.

Utan någon kommentar tog han av sig vattenryggsäcken och räckte till henne. Staden var inte som han förväntat sig. Han hade trott att alla levde i mindre bosättningar med murar runtomkring, men det

verkade inte vara fallet. De liter vatten som vattenryggsäcken rymde skulle inte räcka långt. Hur överlevde folk? Skulle Priya överleva?

”Kan vi ses igen?”

Hon drog ett djupt andetag.

”Jag vågar inte gå tillbaka”, sa hon.

Han skakade på huvudet. De skulle öka säkerheten. Troligen postera vakter. Risken var för stor.

”Jag kan smita ut”, sa han.

Han ville se mer av staden. Se mer av livet. De historier han hört hela sitt liv verkade inte stämma. Enda sättet att få reda på mer var att smita ut igen.

Hennes ögon log mot honom.

”Vi kan mötas här i morgon.”

De enades om mötesplatsen. Mikael bekräftade att han hittade vägen tillbaka. Sedan gav han sig av. När han svängde om hörnet tittade han mot parken. Hon stod kvar. När hon såg honom vända sig om lyfte hon handen i en hälsning. Sedan var hon borta.

Nu skulle han bara ta sig tillbaka till bosättningen, klättra över muren och smita in igen. Även om huvudet värkte och skoskavet på hälen smärtade så var det värt det. Det var slut på dagarna instängd bakom en hög mur. Det fanns liv utanför och han ville få uppleva det. Och träffa Priya igen.

En ung kvinna, svag från brist på vatten, men stark nog att riskera sitt liv för att hämta vatten till sin familj. Han önskade att han var så modig.

Mellan raderna

av Leif Wallsby

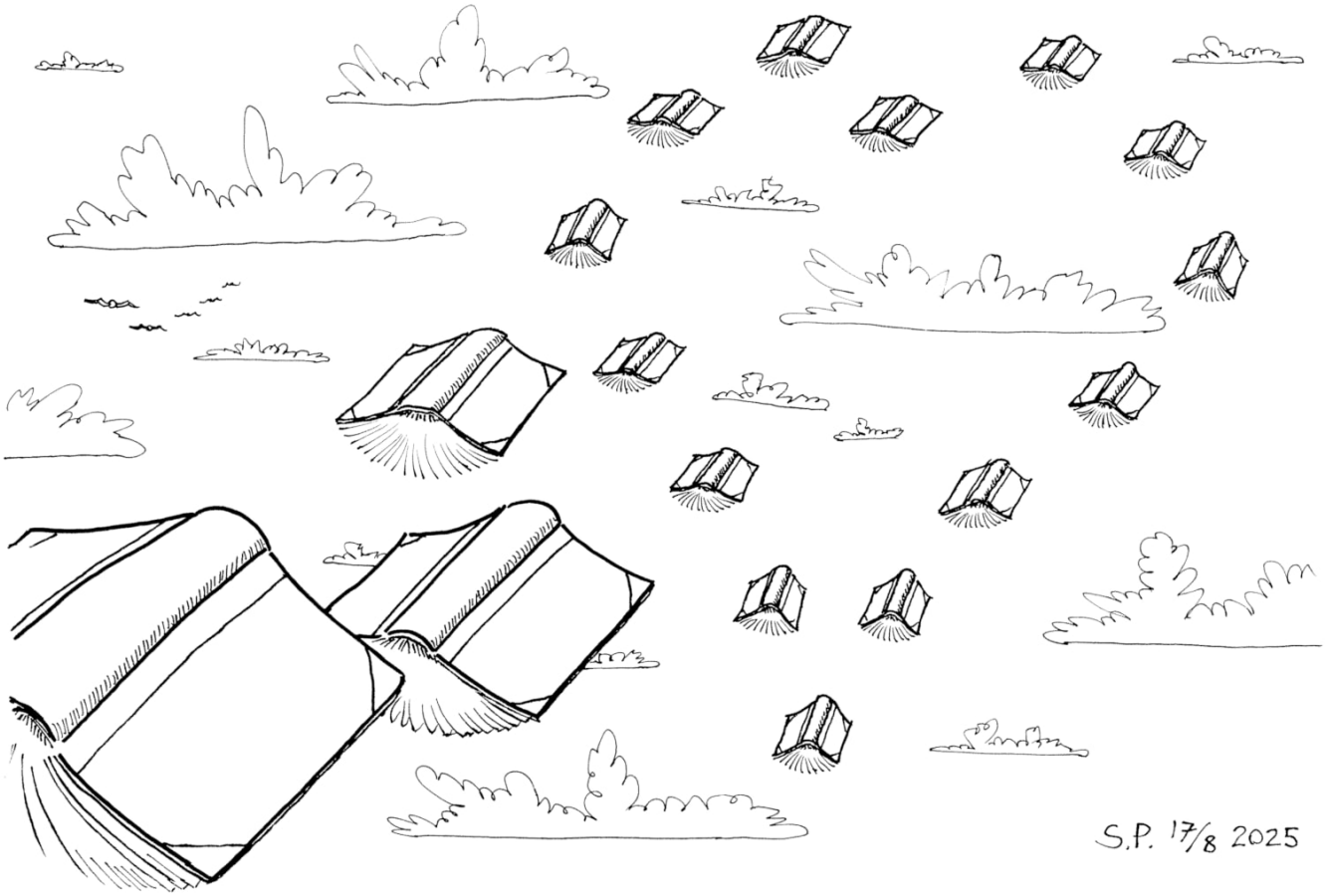

Illustration: Sandra Petojevic

De flesta har någon gång i livet känt att böcker är magiska. Kanske var det mest när du var liten, innan fantasin kramades ur dig av vuxna som tror att livet bara handlar om att rätta in sig i ledet och stanna kvar där. Men kanske känner du fortfarande magin varje gång du läser en bok skriven av någon som vet att de trångsynta har fel.

Men samtidigt tror du dig också veta att det inte är riktig magi, utan bara ett slags magiskt tänkande, eller hur? Du har fel. Alla bibliotekarier vet att böcker är magiska på riktigt, åtminstone de som skrivits med själen, för själen. Särskilt påtagligt blir det när tillräckligt många berättelser befinner sig nära varandra.

Det märks allra tydligast vid inlämningsdisken, i returvagnen, där böckerna står och vibrerar efter mötet med läsare. Några av dem är missnöjda, några blev inte utlästa, ”dnf”-ade som man visst säger nuförtiden. Några lyckades inte nå fram. Men de flesta är uppspelta över känslan att ha gjort någons liv större. Utom de allra mest cyniska deckarna. De bryr sig inte. (Skräckböcker däremot bryr sig, mer än vad man tror och menar oftast väl.)

Biblioteket jag arbetar på är slitet. Hyllorna, borden och stolarna är i plast från en tid då skönhet inte var på modet och lokalen är inrymd i en allt annat än charmig byggnad. Men inom väggarna ryms ändå världar långt större, långt vackrare. Och fulare också, förstås. För bägge behövs.

En sen eftermiddag i oktober klev en man i grå rock över tröskeln. Det var en tisdag, veckans bortglömda mellanbarn. Han var inte den typiska biblioteksbesökaren, utan den sortens man som köpte en

pocket från topplistorna på tågstationen eller flygplatsen. Han läste nog mest om brott och straffade ju därigenom sig själv, trots att han inte bar ansvaret för att andra dödat hans fantasi.

Men något hade ändå dragit honom genom dörren från regnet utanför. Av plikt men också av ömhet reste jag mig och mötte honom i en gång. Han hade dragits till det bekanta, hyllor fyllda med förenklad verklighetsbaserad spänning. Men att skicka med honom något sådant skulle inte hjälpa honom. Böcker skrivna efter en mall kan underhålla, men ekar bara i själens tomrum, gör det mindre tyst, men ger inget som varar. Inte för läsaren och om du frågar mig, inte heller för författaren.

”Hej”, sa jag.

”Åh. Hallå”, mumlade mannen och sneglade upp på mig. Han var hålögd och axlarna var rundade under den blöta rocken.

Trots att ingen av böckerna i hyllan var vad han behövde tävlade de om hans uppmärksamhet, kröp längre ut på hyllan. De visste att han skulle sluka dem om han fick chansen, på samma vis man tröstäter ett stort paket glass.

”Jag ska hjälpa dig att hitta en bok att läsa.” Ibland var det inte bra att fråga om de letade efter något, utan i stället visa vägen.

”Ja, jag vet inte riktigt.” Han sneglade på bokryggarna.

”Följ med mig”, sa jag bestämt och han gjorde det, kanske glad att bli ledd.

Han skulle inte klara av något alltför fantasifullt eller obskyrt. Steget var för stort. Jag drog fingrarna över bokryggarna, använde känseln mer än synen. Till sist drog jag fram *Klara och solen* ur hyllan. Jag lät den fyllas av mer fantasi än den egentligen rymde och lämnade över den i hans händer.

”Ishiguro?” mumlade han och vände på boken, sneglade på baksidan. ”Vann inte han nobelpriset för några år sen?”

”Ja, det stämmer.”

Två känslor svepte samtidigt över hans anletsdrag. Först skepsis, men sedan också en slags nöjdhet. Han gillade nog tanken på att ha läst en nobelprisförfattare. Eller i varje fall, att inte aldrig ha gjort det.

”Den är relevant för vår samtid och lyfter viktiga frågor inför framtiden. Om AI”, sa jag, för att tala till hans troligen rationellt styrda sinne. Jag lät bli att säga att det var långt ifrån den bästa boken om artificiell intelligens, robotar eller medvetande. Den var en kompromiss: Både en bok han kunde tänka sig att läsa och som kunde väcka en gnista av fantasi, glänta på en dörr.

Han lånade den.

Det finns böcker vi behöver läsa. En del av dem är inte skrivna än. Om tillräckligt många människor behöver en bok kommer den att skrivas. Längtan efter berättelser kan skapa en slags magi vi kallar för flow. Flyt. Alla ni som skriver eller skapar har känt den, den intensiva känslan att det bara strömmar ut. Att idéerna bara kommer. Du har då kanske undrat från vilken del av kroppen det kommer? Och varför just nu? Vad låste upp känslan?

Den kommer inifrån, från en mystisk plats, har du nog tänkt. Du har både rätt och fel. Det gör den, men de som planterat den inom dig är läsarna du ännu inte har. Dina ideala läsare, som Stephen King skulle sagt. Flytet, det kommer från deras längtan efter en berättelse som får deras fantasi att brinna, som läker just deras sår, lappar ihop just deras hjärtan.

Det finns också böcker som aldrig skrivs, men som borde skrivits. Och just det påmindes jag om samma dag som mannen i den grå rocken gick sin väg med berättelsen om den naiva roboten Klara i sin väska. Ibland förvandlas längtan till uppgivenhet och det föder ingen kreativitet, inspirerar inget skrivande.

Strax efter att han gått kom en kvinna in genom dörren. Hon var i min ålder, med hår i samma färg som den grå världen utanför, men mer glänsande. Min första tanke var att här var en person som inte behövde min hjälp, som redan visste vad hon behövde. Min andra var att jag sällan sett en så sorgsen blick och därmed tänkte jag om.

Jag reste mig upp, som jag brukade göra, bakom skrivbordet, som var vänt mot dörren. Något drev mig att rätta till håret, trots att det inte gjorde skillnad. Lockarna återföll alltid genast i oreda.

Hon ställde ifrån sig sitt paraply innanför dörren, uppfällt, bredvid några andra som stod där på tork som skeva svampar. Vår blick möttes och hon log. Jag också.

”Hej!” sa jag.

”Hej”, sa hon. ”Vilket väder.” Hon drog handen genom sitt grånade hår och droppar skvätte på golvet.

”Ja, verkligen.”

”Det är väl den årstiden.” Hon sa det med en liten ton av ironi som endast kan uppfattas av sådana som inte tycker det är värt att prata om väder.

”Det är väl det”, svarade jag med samma ton och log. ”Letar du efter något särskilt idag?”

”Nej. Eller jo, förresten. Kanske något tänkvärt. Lättsamt, men tänkvärt, vore bra.”

”Sådana böcker har jag flera av.”

Jag hummade lite och såg ut över hyllorna. Det var en affektion att låtsas fundera. Jag visste precis var allting stod. Och om jag ändå glömde några böcker påminde de mig rätt snart om att de fanns.

”Har du varit bekymrad på sistone?” sa jag. ”Du behöver något för att lätta upp humöret?”

Hon höjde ett ögonbryn. Frågan var kanske något mer personlig än brukligt, men jag fann det lättare att hjälpa om jag hade en aning om vad som saknades någon och hon var svårläst.

”Nej”, sa hon med ett snett leende. ”Allting är bra. Men för all del, om du har något som ’lättar upp humöret’ så får du gärna rekommendera det.” Det var något retsamt i hennes ton, men mer som att hon spelade med än att hon drev med mig.

Jag nickade åt henne att följa med och gick i maklig takt (som sig bör i ett bibliotek) in bland gångarna. Det var uppenbart att trots att hon sa att allt var bra, så var det något i hennes blick, i sättet hon bemödade sig att verka obekymrad, som antydde att något faktiskt inte var helt bra.

Eftersom jag inte visste varför hon var sorgsen var det inte lätt att välja. Till slut rekommenderade jag *Zen och konsten att sköta en motorcykel*, för dess underbara reflektioner om meningen med livet, men också *Midnattsbiblioteket*, för dess fantasifulla utforskande av livsval, samt *A Psalm For the Wildborn*, för att den gav hopp för framtiden. Förhoppningsvis mötte någon av dessa hennes bekymmer.

Hon gillade förslagen och lånade alla tre. Till böckerna inskärpte jag allvaret, så att de alla tre förstod att jag verkligen ville att de skulle skänka allt vad de kunde.

En del låntagare tänkte jag på ända tills de kom tillbaka med böckerna. Ibland höll jag reda på när de skulle komma tillbaka, när lånetiden tog slut, nyfiken på om de blivit hjälpta. I de fall där jag bad böckerna specifikt att åstadkomma något lästes de oftast snabbt. Magin var pockande nog att böckerna inte blev liggande på en hallmöbel eller nattduksbord. Just de lånen förnyades sällan och oftast kom personen tillbaka efter mer. Den grå mannen var en sådan. Män som honom ville jag gärna hjälpa, även om det ibland kändes hopplöst, för de blev fler och fler för varje år. Men kvinnan med den sorgsna blicken var jag extra nyfiken på, kanske för att hon fått med sig några av mina favoritböcker.

En eftermiddag någon vecka senare när stod jag med returvagnen vid min sida och sorterade tillbaka böcker i hyllorna kom ett ungt par in genom dörrarna. De undvek smidigt att säga hej eller bli hjälpta, som väntat. Jag hade inget emot det. De allra flesta kan trots allt hjälpa sig själva och böckerna

har en tendens att visa sig ändå, särskilt för dem med ett öppet sinne. Och unga, hur kategoriska de än kan vara ibland, har oftast inte hunnit resa höga murar för att försvara sina livsval, så det brukar gå bra.

Snart insåg jag att de inte var ett par, som jag först trott. De gled runt genom gångarna, fingrade på böcker och pratade med varandra. Hon följde efter honom. Det som först lurat mig var att hon så tydligt visade att hon var förtjust i honom, med dröjande blickar och små beröringar. Men han verkade inte märka det, inte se det. I och för sig verkade han inte heller vara besvärad av det.

Jag bestämde mig för att uppmuntra några John Green-böcker att tala till honom. Killen hade något längtande i sig. Jag var förstås försiktig med hur mycket magi jag lät böckerna fyllas med, bara en liten gnista, men kanske tillräckligt för att tända en eld. För det kändes som att det fanns potential för något där. De var så fina mot varandra och det skulle vara dumt om de inte såg varandra, gav varandra en chans. Om elden sedan brann och fortsatte brinna, det var upp till dem.

De bägge ungdomarna gick ut och dörren slog igen bakom dem. Utan förvarning stod Harriet bredvid mig. Hon var den äldsta bibliotekarien på det här biblioteket. Precis som många rutinerade i vårt skrå rörde hon sig ljudlöst och även om hon numera gick långsamt, kunde hon alltid smyga sig på mig. Det kunde förvisso bero på att jag är disträ och ibland lyssnade mer på vad böckerna skvallrade om än höll koll på min omgivning.

”Du måste ta i mycket mer”, sa hon vänligt men bestämt. ”Om det ska ge någon effekt.”

”Jag tycker det är bättre att låta det ha sin gång.”

”Struntprat. När saker och ting får ha sin gång blir det ofta ingen gång!”

”Nej. Nej, det förstås.” Jag drog en hand genom håret. ”Men jag kunde inte vara säker. På att det var rätt.”

”Men såg du inte hur gulliga de var? De tyckte om varandra. Det kan inte gå fel.”

”Nej, nej, du har allt rätt. Jag ska vara mer bestämd nästa gång.”

Men det skulle jag inte. För även om man tyckte om varandra, kunde mycket gå fel. Jag hjälpte gärna någon på vägen, men att ansvara för deras öde, det ville jag inte. Men många bibliotekarier tyckte som Harriet. I synnerhet vad gällde kärlek. Ju mer desto bättre.

Var det rätt av oss att blanda oss i andras liv? Det undrade jag ibland och kanske du också. Jag vet inte om det var rätt, men jag trodde att det var bra, med måtta. Jag trodde att jag gjorde världen lite lyckligare, en bok i taget. Men jag visste inte om det var rimligt att överhuvudtaget tro på en lycklig värld. Den frågan var för stor för mig, trots alla världar jag besökt. En gräns jag satt upp för mig själv var att jag aldrig förtrollade en bok för att främja mina egna syften. Annat än indirekt genom detta med att göra världen bättre då, som ju kändes bra för mig också. Ibland har jag funderat på om jag kanske har något slags hjältekomplex, om än ett blygsamt sådant.

Kvinnan med den sorgsna blicken kom tillbaka några dagar innan lånetiden gick ut för de tre böckerna.

Jag tog emot böckerna från henne. Så fort jag hade dem i händerna kände jag att de hade varit uppskattade, men inte nått fram helt och hållet.

Det märktes också på att det var något dröjande i hennes leenden, som om något hindrade dem att blomma ut helt.

Trots det pratade vi om budskap i böcker (berättelserna hon fått med sig var fulla av tystlåten filosofi). Vi talade om huruvida författare medvetet försökte säga något särskilt genom sina böcker. Vi var överens om flera saker. Som att snudd på alla nyanserade budskap, som övertygat oss själva som läsare, nog inte var precis vad författaren tänkt sig när de skrev. Och att bra litteratur inte utgick från budskap utan tvärtom, att starka budskap utgick från skickliga skildringar. Att det tänkvärda springer ur ärligt

skrivande. Och att försöka övertyga någon i lönndom inte var ärligt. Oavsett avsikten formas budskapen till sist av läsaren. Du kan bara öppna en värld. Nu råkade jag ju också veta att världen *kräver* att vissa böcker skrivs, att vissa saker bevittnas, att vissa öden återberättas.

Efter samtalet bad hon mig att rekommendera fler böcker. Den här gången provade jag något lättsammare och skickade med henne Murderbot-serien av Martha Wells. Även den var existentialistisk, men framför allt förbannat rolig. Kanske kunde det råda bot på hennes nedstämdhet.

Höjdpunkten under veckorna som följde var en ung man som jag direkt förstod mig på. Han behövde finna hopp i en grym värld och återfå tron på att den som härdar ut och kämpar vidare faktiskt kan hitta rätt till slut.

För att nå fram till honom närmade jag mig sidledes och långsamt, för det fungerar bäst på de introverta. Hur man gör är att man ställer sig längre ned i gången och stillsamt flyttar i ordning böcker tills personen vant sig vid att man är där. Jag gjorde så och sneglade på hur det gick för honom.

Den unge mannen suckade då och då för sig själv, drog ut någon bok och tryckte tillbaka den, verkade hitta något fel med varenda en. Men jag var ändå säker på att han drog i rätt sorts böcker. Sådana med andra världar. För de som tröttnat ordentligt på verkligheten var det ofta bäst att leta efter hopp i andra världar först.

”Särskilt eftersom vi i det här landet mest skriver hopplös misär när vi skriver om verkligheten.”

Jag kom på mig själv med att ha muttrat det högt. Grabben såg på mig. Snabbt tog jag boken som redan hoppat ur hyllan och i min hand och räckte den åt honom.

”Har du provat den här?”

Han vände och vred på boken, *Den femte årstiden*, av NK Jemisin.

”Hm. Den som vann Hugopriset” sa han.

”Ja, men låt inte det avskräcka dig. Om den inte överraskar dig äter jag upp den när du kommer tillbaka.”

Han såg upp på mig med rynkad panna, men nog ryckte det i hans mungipa ändå. Kanske var det hans första riktiga kontakt med en annan människa på ett tag? Jag lät boken vibrera av kraft och lämnade honom i fred.

Han kom tillbaka efter tre dagar och lånade bok två och tre. Två veckor senare hade han läst hela trilogin. Ettan var bäst, tyckte han och jag höll med. Jag gav honom första delen av Eriksons Malazan-serie. Där hade han att göra ett tag och om han inte hittade både hopp och medkänsla innan den resan var över skulle jag bli otroligt förvånad.

Många kom tillbaka regelbundet till biblioteket. En del långt efter att jag slutat förtrolla deras böcker och böckernas inneboende magi verkade på egen hand. Jag hade en känsla av att den här grabben skulle bli en av dem. Stammisarna var ju förstås hundratals och alla var inte där för böckernas skull. En del tröstades istället av sorlet och värmen medan de bläddrade i tidningar. Det var också bra.

Oftast kände jag hur som helst att jag hade gjort skillnad. Men ännu inte för hon med de sorgsna ögonen. Hon var en av ytterst få jag inte träffade rätt med trots flera försök.

Hon kom tillbaka ungefär var tredje vecka hela den hösten och vintern. Hon fick låna Vonnegut (som hon tyckte var fyndig och upplyftande), Camus (tankeväckande), Tchaikovsky (stora tankar, spännande), men också Cormac McCarthy (hemsk men fascinerande). Gradvis minskade tecknen på sorg, men jag var ändå en smula förvirrad för ingen av dem verkade hjälpa fullt ut.

Men då, under sommaren, nästan ett år efter att hon först kom in genom dörren berättade hon. Efter att vi pratat om livet i allmänhet, om släktträffar och annat, så sa hon det rakt upp och ned.

”Min man gick bort för två år sedan idag.”

”Jag beklagar”, sa jag.

”Tack.”

”Jag har anat att något hade hänt.”

”Du lyssnar mer än de flesta.”

”Bibliotekarier blir rätt bra på att lyssna.”

”Inte bara tjuvlyssna då?” Hon blinkade.

”Det också, men inte bara. Det är många som behöver prata.”

”Men det är inte alla som faktiskt lyssnar och som faktiskt bryr sig.” Hon log mot mig.

”Då talar man ju inte på riktigt med varandra”, sa jag.

Jag kände mig med ens förlägen eftersom jag inte mindes allt hon sagt, särskilt om triviala saker. Det hon berättade om det hon kände starkt för var mycket intressantare. Om litteratur, böcker, synen på världen. Och jag hade tänkt mycket på henne och varför jag valde fel bok åt henne hela tiden.

”Det har varit …”, började hon men tvekade. ”Det har varit en tröst att komma hit.”

”Har det?”

”Du verkar förvånad”, sa hon med huvudet på sned.

”Ja, nej, egentligen inte. Det vill säga, det är en tröst för många att komma hit.”

Samtidigt funderade jag på vad som skulle vara mest lämpligt nu när jag visste vad det riktiga problemet var. Vad skulle hjälpa henne mest? Kanske *Sorgen bär fjäderdräkt* av Max Porter? Kanske var det för sent för den? Men den var ju underbar ändå som meditation över livet och sorgen. Även för mig som inte förlorat någon på det viset.

”Jo, ja”, sa hon halvt för sig själv. ”Att komma hit och låna böcker har hjälpt”, sa hon och skakade lite på huvudet.

Jag såg i ögonvrån att de där uppnosiga romantiska böckerna på hyllan bakom henne hoppade lite på stället. Varför skakade hon på huvudet? Jag skärpte mig och struntade i det. Försökte vara lite finkänslig.

”Jag har en bok som du bara måste läsa.” Jag log försiktigt och gick för att hämta den.

Hon väntade där hon var. Jag kom tillbaka efter en minut och gav henne Sorgen bär fjäderdräkt, men anade genast att hon hade väntat sig något annat. Hon tog ändå emot den närmast lövtunna boken.

”Du kanske inte vill läsa om sorg?” sa jag. ”Förlåt. Jag tänkte att du kanske behövde …”

”Jag vet inte. Men eftersom du rekommenderar den kommer den vara fantastisk. Och det är säkert bra för mig. Att läsa om det, menar jag. Jag kanske behöver det, innan jag … går vidare. Tack.”

Hon gick och jag stod kvar och såg efter henne tills dörren slog igen. Jag var mer förvirrad än tidigare, trots att jag nu visste varför hon varit sorgsen. Men jag tänkte också en tanke jag inte borde tänka. Att jag var lite förtjust i henne och att det var särskilt olämpligt precis efter att hon berättat något sådant. Som om jag var något slags rovdjur som såg en möjlighet.

Jag rev mig i håret och gick tillbaka till skrivbordet. Det fanns inköp att göra, underlag att fylla i. Inget dödade tankar som administration.

Även om en viss känsla väckts inom mig var det lätt att tränga undan den. Jag hade för länge sedan förlikat mig med att kärleken till böcker var nog, att det räckte att följa mitt kall. Visst hade jag haft relationer, men inga som varade. Tryggheten och trösten i litteraturen hade fyllt tomrummet. Om andras liv och kärlekshistorier inspirerat till böcker såg jag i stället till att de hamnar i rätt händer. Jag kunde ingjuta min kärlek till litteraturen i böckerna och på så vis hjälpa dem att hjälpa andra människor. Det har gett mig mening. Och låtit mig segla nöjd genom livet utan stormar.

”Och det räcker så”, sa jag. ”Stillsam lycka är bäst.”

Jag väckte datorn och tog på mig glasögonen som hörde till sådant arbete. På hyllorna till vänster om mig flyttade sig några romantiska böcker några millimeter längre fram. Jag skakade lätt på huvudet. Molokna men också på något vis förebrående gömde de sig jämsides med de andra.

Jag rufsade om mitt hår och skyndade mig att släppa tanken på henne innan den tog över och rörde till allting. Inköpen gick fort och jag reste mig hastigt när jag var klar för att inte börja grubbla. Jag gick ut på golvet för att se om det fanns några möten mellan bok och behövande jag kunde ombesörja, besvärja, ägna hopp och tanke åt.

Allt eftersom det närmade sig jul kom allt fler av en särskild sort in på biblioteket. De som gömde sig från världen på ett eller annat vis. De vuxna luktade ibland sprit. Ungdomarna gjorde som tur var sällan det. Oavsett lät jag dem alltid stanna en stund. De lånade sällan något, men ibland kunde man hjälpa dem på traven och få dem att läsa lite medan de var där. Oavsett fick de vila en stund.

Det dröjde längre än vanligt innan hon den sorgsna kom tillbaka. Hon till och med förlängde lånet först, trots att det var en tunn bok. När hon till sist kom mötte jag upp henne nära dörren och frågade vad hon tyckte. Hon älskade den, förstås. Vem kunde låta bli att älska Max Porter? Hon bad om fler. Fler sorgliga och tänkvärda, men ändå upplyftande. Jag gav henne resten av Porters böcker. Och novellsamlingen *Berättelsen om ditt liv* av Ted Chiang. Och gången efter det fick hon med sig Det mörka tornet-serien av Stephen King.

Hon fortsatte komma tillbaka regelbundet, men stannade inte lika länge varje gång som tidigare. Och trots att hon tyckte om alla mina rekommendationer och att jag skickade med all magi jag förmådde, fanns det ändå något i henne som inte stod rätt till. Med tiden tolkade jag det som att sorgen gått över i en slags besvikelse. Men på vad lyckades jag inte lista ut.

Den enda trösten i misslyckandet var att jag åtminstone kommit över min förtjusning i henne, mestadels genom att jobba hårt, något jag egentligen annars aldrig gjorde. När jag var förbryllad och förvirrad fungerade ofta arbete för att få bot på det (eller för att glömma).

Några veckor innan jul vände hon sig tvärt om i dörren på väg ut. Hon hade bara varit inne på biblioteket några minuter och snöflingorna på axlarna på hennes rock hade inte ens hunnit smälta. Hon klev fram till mig och drog efter andan som om hon tog sats.

”Jag märker ett mönster i vad du rekommenderar”, sa hon.

Det var tidig vinter och även den dagen en tisdag, som det brukade vara. Var det för att man behövde mer tröst just den veckodagen som hon ofta kom då?

”Hur menar du?” sa jag.

Jag var på min vakt, för att vad jag gjorde var en skråhemlighet. Men jag var tvungen att fråga.

”Vad då för mönster?” sa jag.

Kanske kunde jag få veta till slut varför jag inte lyckades pricka rätt.

”Du verkar försöka lista ut vad jag behöver …” Hon lutade huvudet på sned. ”…vad jag saknar. Och så vill du fylla det tomrummet.”

”Egentligen tänker jag mest på vad du kommer att gilla”, sa jag och kände hur det hettade i kinderna. ”Och vad jag gillar … och därför hoppas att du också kommer att gilla.” Jag pratade fort, nästan babblade.

”Vad är det du gillar egentligen?”

Hon såg forskande på mig, nästan bekymrad. Jag mötte hennes blick, fastnade i den någon sekund.

”Jag förstår inte helt vad du menar”, mumlade jag.

”Kom. Den här gången ska du följa med mig.”

Det var en ovan känsla att inte vara ledsagaren utan att följa efter mellan raderna av böcker. Jag kände mig väldigt lätt. Böckerna rörde sig på hyllorna. En del studsade lite. Några gjorde vågen. Andra klappade med ryggarna. Jag såg på dem, både undrande och förebrående, men de gav sig inte, utan fortsatte att heja på oss där vi gick.

Hon stannade till vid en hylla avsatt för romantiska böcker. Ah, det var det böckerna var så förväntansfulla över, att se mig snubbla över orden och inte riktigt finna mig, eftersom det var den enda sektionen jag hade dålig koll på.

”Visst finns det något om att hitta kärlek?” sa hon. ”Även i din ålder?”

”I vår ålder?”

”Ja.”

Jag skruvade på mig och drog handen genom håret.

”Det kanske är banalt att läsa om”, mumlade hon med blicken på böckerna. ”Att hitta kärlek. Men kärleken är väl rätt enkel?”

”Tycker du?”

”Om den är ömsesidig.” Hon rodnade en smula vilket gjorde mig varm i bröstet.

”Många gillar *Broarna i Madison County*”, sa jag. ”Men jag måste erkänna att jag inte är någon expert på det här ämnet.”

”Det menar du inte?” sa hon.

Hon plockade ned ett exemplar av den. Jag visste inte om jag borde förtrolla hennes bok eller inte. Just kärlek, det skulle man vara försiktig med. På alla sätt.

”Tror du jag behöver påminnas om kärlek?” sa hon och såg på mig med en min jag inte kunde läsa riktigt.

”Jag vet faktiskt inte. Är det så?”

”Du brukar vara säker på vad du rekommenderar. Finns det någon annan, till exempel om att hitta ny kärlek?”

”Eh, ja. Ja, det finns det förstås”, sa jag och vände mig för att leta i hyllan. ”Det beror lite på vad du vill läsa.”

”Jag tänkte inte läsa den.”

”Inte?” sa jag och vände mig till henne.

”Jag tänkte att du skulle läsa”, sa hon. ”Att det är du som behöver påminnas.”

Jag blinkade några gånger och såg på henne. Hon såg tillbaka.

”Eller är det för sent för det?” sa hon och tog min hand.

Mållös såg jag på henne. Så log jag. Och tänkte att det här, det kanske kan inspirera till en vacker bok.

Hjärtlös

av Sofia Jeppsson

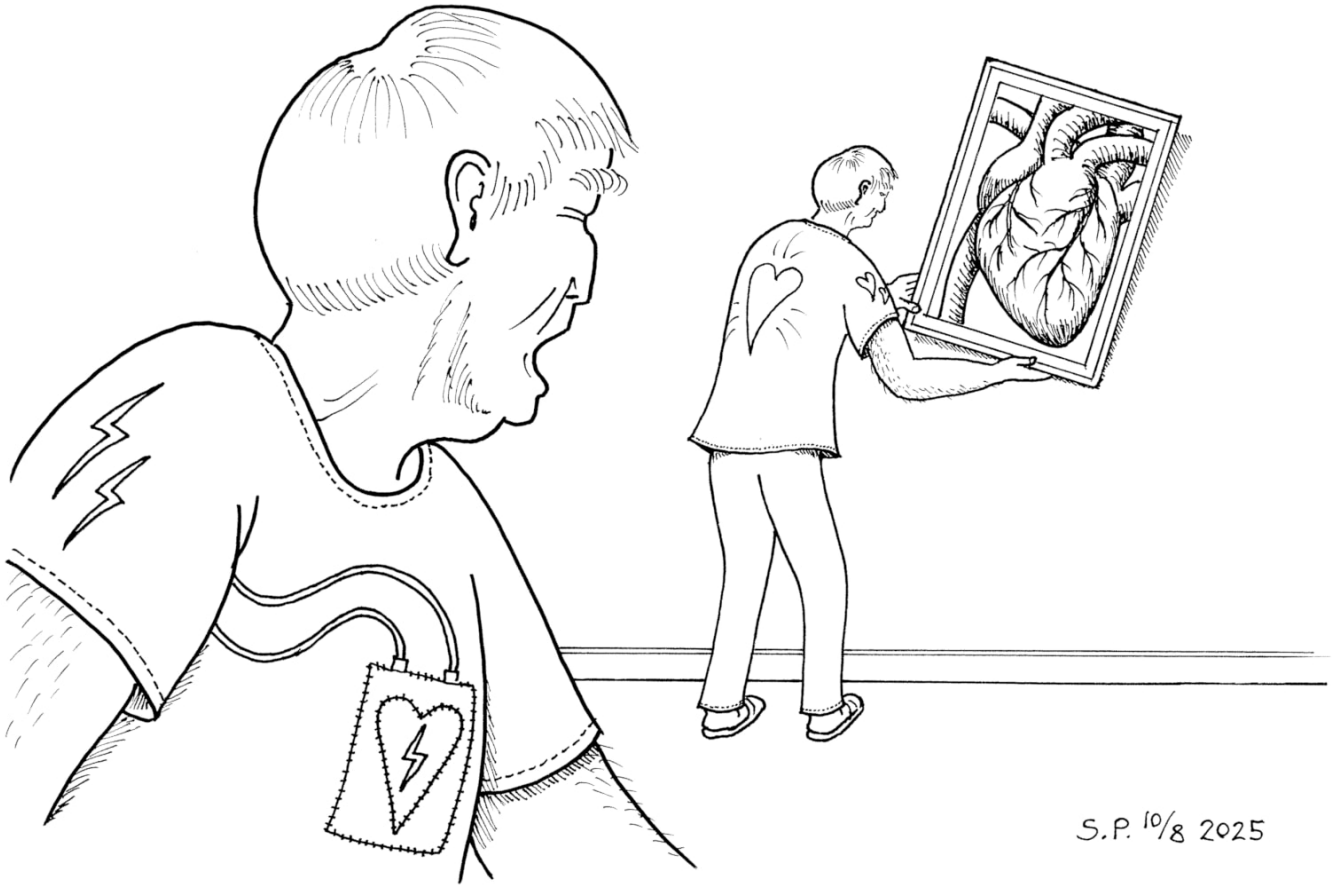

Illustration: Sandra Petojevic

Det dunkande hjärtat är bara inbillning, förstås. Jag håller på att bli galen. Nej vänta, det där var överdrivet, bli inte melodramatisk nu – jag är trött bara. Så är det. I teorin borde jag vara mindre trött nu men det kommer väl när jag hunnit vänja mig. Nu är jag trött, jättetrött, och då kan sinnena spela en spratt ibland. Jag hör hjärtat dunka, men det är verkligen bara inbillning. Kroppen är inte här, och jag är hjärtlös nu.

Pionjärer har det aldrig lätt, men vi behövs. Utan modiga pionjärer skulle vi fortfarande suttit i grottor och knackat sten. Nej, stryk det – vi skulle fortfarande plaskat runt i vattnet. Man kan gå ännu längre tillbaka om man vill. Vadå celldelning? En cell räcker bra! Nej, nu blir det fånigt. Amöbor pratar inte med varandra, de har väl inte ens någon själ. Tror jag. *Jag* har en själ. Hjärtlös men besjälad. Hjärtat är, i slutändan, inte viktigt. En pump, syresättare, energigivare – inga funktioner som inte kan ersättas. Jag gjorde mig av med hjärtat och allt köttet eftersom jag inte behövde det längre. Nu är det bortkastat, bränt, kremerat, slängt i sopen någonstans, biologiskt avfall. Det är absolut inte här och dunkar.

Lägenheten har tio rum, samtliga ljusa och luftiga. Milda, ljusa färger, rena ytor, fönster från golv till tak som låter solen spela över mattor och möbler. Högsta byggnaden, högsta våningen, allt ljus i världen åt mig. Ingenting på väggarna. Folk tyckte jag borde ha tavlor där, värdefull konst, jag har ju råd. Men jag var säker på att det snart skulle vara ute. Kala, äggskalsvita väggar. Rena, släta, minimalistiska. Nu har alla det! Först Simon Volkov, sedan världen. Alla som hade råd med konst till att börja med har ställt undan den i något förråd. Jag var först, resten följde. Kommer bli likadant med kroppen. Först

minimalistiska moderna väggar, sedan minimalistisk modern kropp. Inget hjärta, inga geggiga tarmar i magen, ingenting av allt det där köttet och kladdet. Bara ren, effektiv plast, metallförstärkt där det behövs. Medvetandet i en skinande titanskål i stället för gammalt kranium.

Nu raljerar jag. Det handlar egentligen inte om att undvika *kladd*, utan *banalitet*. Att inte bli en klyscha.

* * *

Jag var med när mamma dog. Satt bredvid sängen när hon somnade in. Fast hon hade ju varit medvetslös ett tag, så det märktes egentligen ingen skillnad – det var maskinerna som berättade att hon dött. Solen sken in genom fönstret. Fåglarna kvittrade utanför. Jag tänkte: Mamma är död men solen fortsätter skina, fåglarna att kvittra, världen rullar på som vanligt. Jag tänkte: Nu är hon borta. Det som ligger i sängen är bara ett skal. Själva mamma har … gått vidare till en bättre plats, eller försvunnit, eller kanske återfötts eller vad som helst, men jag lutar åt försvunnit. Verkar klart mest sannolikt. Jag tänkte: Så liten hon ser ut nu, eller ja, hennes kropp då. När jag var liten var mamma hela världen. Nu är jag en vuxen man, med god marginal, sjuttiotvå år, och det är helt naturligt att man förlorar sin mamma i den åldern. Men ändå.

Sedan tänkte jag fy fan, det här är ju bara klyschor alltihop. Jag sitter här bredvid min döda mamma och småsnyftar men kan inte komma på en enda originell tanke, bara sådant jag läst i böcker och hört från andra människor miljoner gånger förut. Men det är inte *mitt* fel, eller hur? Det är dödens fel. Den är tråkig, banal, likadan varenda gång någon åldrad förälder dör i sjukhussängen. Jag tänker inga originella tankar för det finns ingenting originellt i den här situationen.

Så tänkte jag och insåg sedan att det skrämde mig. Inte själva försvinnandet så mycket som *banaliteten* och *klichéerna*. Såg framför mig hur barnen samlades runt sjukhussängen där jag låg hopskrumpen och döende, och tänkte samma trötta klyschor om mig som jag just tänkte om mamma och det knöt sig i bröstet. Aldrig!

Jag skulle åtminstone inte ge upp utan kamp. Måste göra *allt* för att skjuta upp det så långt det går.

* * *

Men då var då och nu är nu. Mammas stillsamma död var förra året, här och nu sitter jag tillbakalutad i soffan och försöker slappna av och strunta i det dunkande hjärtat. Slår på väggteven, försöker hitta en film jag vill se, helst något högljutt och våldsamt som kan överrösta … det är lönlöst. Plötsligt funkar inte ljudet längre. Jag försöker med både röstkommando och trycka på alla knappar jag hittar, men teven är tyst och dunkandet tilltar. Ibland låter det som om det kommer från trapphuset, en annan våning, rummet bredvid. Ibland verkar det komma inifrån mig. Jag lägger händerna mot bröstet, det stilla, lugna plast- och metallbröstet. Härinne finns bara ett batteri. När det är tillräckligt tyst omkring mig kan jag nätt och jämnt höra ett svagt surrande, det är allt. Knäpptyst i jämförelse med den dunkande pulsen som fyller rummet, lägenheten, *atmosfären* …

I böcker och filmer drabbas *mördare* av sådant här. Offret vägrar förbli dött, förföljer dem, driver dem till vansinne. Det kan jag förstå. Rättvisa, karma, kalla det vad du vill. Men varför ska *jag* drabbas? Jag är ingen mördare. I slutändan gjorde jag det jag gjorde för *barnens* skull.

* * *

Jag kommer inte finnas kvar för alltid, sa jag, både insiktsfullt och klyschigt, efter att mamma hade dött. När jag dör så måste någon av er ta över företaget. Barnen protesterade. Gruppsamtal med alla fem, och alla protesterade.

Det finns ingen lag som säger det, sa de. Du kan lämna det till någon i styrelsen, eller vilken mellanchef som helst egentligen.

Jaha, sa jag, ni vill ha företagets pengar att leva på men inget av ansvaret?

Just det, sa de allihop nästan i kör. Just det, det är så vi vill ha det.

Ni är mellan trettio och fyrtio år gamla, sa jag. Ni måste växa upp och ta ansvar. Det kanske inte är lag men en stark *norm*, marknaden förväntar sig det. Det är som ett hav därute, sa jag, fullt av hajar. Om ingen av er tar över, om jag i slutändan befordrar en mellanchef, så kommer konkurrenterna vädra blod. Förstår ni? Bioniken är en *djungel* där bara den starkaste överlever …

Men vadå, sa barnen, nyss var det ett hav med hajar och nu är det en djungel. Du får bestämma dig pappa. Det här är löjligt.

Någon av er måste ta över, sa jag. Helst Peter, han är ju äldst, men annars vem som helst av er. I nödfall skulle till och med Tatiana duga. Det går nog att skapa en intressant historia runt henne, den oansvariga festflickan som tog sig i kragen och visade en alldeles ny ansvarskänsla när pappa dött, nu är det hon som leder företaget.

Jaha, sa Tatiana, jag är bara en oansvarig festflicka, lika bra att jag beter mig som det då, och så lämnade hon samtalet. Sedan blev resten också sura. Hon är författare, sa de, hon skriver en bok om Europas städer. Jag sa att hon har jobbat på den så kallade boken i sju år nu men allt hon gör är att resa från stad till stad och festa. Till slut blev jag tvungen att låtsas respektera hennes bokprojekt för att få med mig resten; Peter, Sonja, Nikola och Valentin gick mycket motvilligt med på en sorts studiebesöksresa.

Vi åkte till flera avdelningar i flera städer och gick omkring i byggnader av gnistrande glas och plastisten. Barnen var inte imponerade. Så vi åkte till stora fabriken, där ingen av dem varit på ett decennium eller mer. Vi såg standardiserade kroppsdelar på löpande band; såg splitternya, experimentella prototyper testas. Men robotar, teknik och bionik – det kunde inte intressera dem mindre. Allt de bryr sig om är underhållning. De fyra äldre är inte lika hopplösa som Tatiana, de *producerar* ändå någonting. Får ur sig lite musik, texter, till och med en film ibland. Men det är bara underhållning som gäller. Underhållning och fester. Orgier framför cyborger.

Först blev jag frustrerad. Sedan arg. Till sist insiktsfull. Det kommer en tid i varje förälders liv då han måste inse att barnen inte bara är en förlängning av honom själv, utan individer i egen rätt. De får fortsätta med sina frivola projekt, så behåller jag företaget. För alltid – eller, åtminstone så länge som möjligt.

Jag gör det för barnens skull. Karman är finfin.

* * *

Nu slår jag på teven bara. Första bästa film eller program, spelar ingen roll vilket. Måste distrahera mig. Ljudet verkar ha återvänt. Först försvann det, nu är det tillbaka. Teknik är fan obegripligt. Det är allt företaget håller på med men ändå, i slutändan, obegripligt.

Synd att *jag* består av hundra procent teknik nu.

Nej, på med teven. Tänk på annat. Jag hör inget hjärtdunk längre, bra! Det var bara min fantasi och ju bättre jag lyckas distrahera mig desto snabbare kommer det att gå över. Jag behöver slappna av och så en god natts sömn, det är allt, vem som helst kan drabbas av lätta hörselhallucinationer och konstiga känslor i kroppen vid allvarlig sömnbrist. Det betyder *inte* att jag håller på att bli galen, men det *betyder* att jag inte ska uppmärksamma det. Slappna av. Glöm bort ljudet. Sedan ska jag lägga mig och sova, ordentligt och tungt, inte kasta mig fram och tillbaka i sängen hela natten för att kroppen känns ovan och hela *hjärnan* känns ovan … sova ordentligt, vakna fräsch och utvilad. Fräsch, utvilad och mentalt frisk.

Jag sitter och glor på skärmen i säkert en kvart innan jag ens fattar vad det är för film jag tittar på. Något med enäggstvillingar. De ska ta varandras plats. Det kanske är en tokrolig komedi eller skräckfilm, jag fattar inte.

Likadana. Ta varandras plats.

* * *

Jag minns första gången jag såg min gamla kropp utifrån. Lyckad överföring. Allt det som är *jag*, själva *själen*, förflyttad till en ny, artificiell kropp. Precis likadan på utsidan som den gamla. För att underlätta den psykologiska anpassningen, sa läkarna. Likadan utsida, helt annorlunda insida. Inget kött och kladd, bara ren metall och plast. Batteri i stället för hjärta.

Den gamla kroppen låg i en sjukhussäng, hölls vid liv av maskiner. Bäst att ha kvar den ett tag till, sa ansvariga läkare och ingenjörer. Bara utifall att; om något skulle gå fel med den nya. Det här är, trots allt, helt ny och oprövad teknik. Inte bioniken som sådan, men att ersätta *allt*, ersätta *hela* kroppen – aldrig gjorts förut. Jag var den ultimata, slutgiltiga cyborgen. Pionjärernas pionjär. Det skulle nog gå bra, ingen förväntade sig något annat, men bara utifall att – bäst att ha kvar den gamla köttkroppen lite till. Som reserv, bara.

Den låg där i sängen och andades. Som en sovande tvilling.

* * *

Jag försöker titta på tvillingprogrammet. Den ena tvillingen smyger på den andra. Jag blir inte klok på om smygaren är skurken eller hjälten. Ett hot eller en rättfärdig hämnare.

Hjärtat dunkar igen, men jag kan inte lokalisera ljudet.

Försökte att inte låtsas om det, men … om jag stänger av teveljudet hörs det. Försiktiga fötter utanför lägenhetsdörren. Jag har också en smygare i byggnaden.

Ingen panik nu! Säkert någon som är nyfiken bara. Kan vara journalister eller vad som helst. Pressen nöjer sig inte med alla intervjuer om hur det känns och fungerar med nya kroppen, de vill gräva fram något mer spännande. Avslöja lögner. Jag låtsades att allt var bra men vem trodde jag att jag kunde lura? Den första totalcyborgen, pionjärernas pionjär – när var senaste gången allt gick bra *första gången* man testade radikalt ny teknik? Det behövs alltid några misslyckanden först, innan man upptäckt och fixat alla buggar och småfel. Den första bilen exploderade och dödade sin förare, den första rymdraketen brann upp med astronauten inuti. Vad kommer hända den första totalcyborgen? Men när jag knackar på armbandet och kollar trapphuskameran har de redan försvunnit. Insåg väl hur lönlöst det är att försöka *smyga* sig på någon med det bästa säkerhetssystemet som kan köpas för pengar.

Det verkar vara den smygande tvillingen som är hjälte, trots allt. Den han smyger och spionerar på har ersatt honom på något vis, tagit det som rätteligen tillhörde smygaren …

Stänger av teveljudet igen. Försiktiga fötter och ett *dunkande hjärta* utanför. Men kameran visar ingenting. Inga larm går.

Det kan bero på att jag bara inbillar mig, är alldeles för trött. Så svårt att sova i den nya kroppen. Måste prata med läkarna och ingenjörerna i morgon, hela laget, de måste kunna lösa problemet så jag får vila någon gång. Hörselhallucinationer är en vanlig konsekvens av svår sömnlöshet, inga konstigheter egentligen, när jag får ordning på sömnen kommer de försvinna. Ändå bäst att gå bort till dörren och kika ut med egna ögon – eller, är det ens mina *egna* ögon längre, nej, mina *egna* blev ju kvar på sjukhuset efter operationen – kika ut genom titthålet i alla fall, för det kan ju hända att säkerhetssystemet gått sönder. Väldigt osannolikt för det finns reservsystem och reserver till reserverna men ändå, bäst att kolla. Så jag kikar ut genom det lilla titthålet och där finns ingenting, trapphuset är helt tomt.

Nu kommer hjärtljud och fotsteg inifrån lägenheten i stället.

Varenda rum måste undersökas! Det ena efter det andra, kolla i garderober och under möbler, i varje hörn och vrå!

* * *

Det här går inte. Jag måste skärpa mig. Om jag fortfarande haft en mage och ett blodomlopp skulle jag hällt upp en rejäl drink åt mig. Nu får jag göra mitt bästa för att varva ner ändå. Dunkhjärtat och smygfötterna verkar flytta sig allteftersom, hela tiden uppehålla sig i en annan del av lägenheten än mig, men – det är ju inbillning. *Måste* vara. Tänk rationellt nu. Vad är mest sannolikt? Att hela säkerhetssystemet, reservsystemen och reservernas reserver, gått sönder på en gång? Eller att jag, i en ny oprövad kropp och med svår sömnlöshet, inbillar mig saker? Det är bara jag som kan ta mig in här utan att allting börjar tjuta och blinka och så kommer vaktstyrkan farandes inom fem minuter. *Bara jag*.

Men kroppen är väl också jag?

* * *

De sa att de skulle göra sig av med köttkroppen när det blivit tydligt att allt fungerade. Men tänk om det inte blev så? Tänk om de ljög?

Jag var faktiskt lite förvirrad direkt efteråt. En del minnesproblem. Bieffekter av operationen sa de. Inget att oroa sig över.

Förutsatt att de talade sanning. Finns stora skäl att oroa sig om de ljög.

Bioniken är ett hav fullt av hajar, ständigt på jakt efter blod. De kan vädra sig till svaghet flera oceaner bort. Jag är mannen utan arvinge. Mannen desperat nog att göra det jag gjorde, för att hänga kvar vid livet så länge som möjligt. Konkurrenterna måste sett detta som en lysande möjlighet. Att ta över företaget, men inte bara det … att testa egna, banbrytande uppfinningar. Som en robot med *medvetande*, kanske? En robot så psykologiskt lik en människa att den *tror sig vara mänsklig*? När jag … nej, inte jag, när *han*, den *verkliga* Simon Volkov, bestämde sig för att byta ut hela kroppen så hade de ett perfekt tillfälle. De skapade en kopia. Skapade mig. Nästa steg i planen måste vara att jag går med på att sälja företaget för underpris till vem som än ligger bakom. Sedan kommer väl en ”oväntad komplikation” i maskineriet att ta kål på mig, och planen är klar.

Kroppen skulle hållas vid liv av maskiner ett tag till, bara utifall att. Sedan förstöras. Så sa de, men tänk om något gick fel? Kanske förstördes aldrig kroppen; kanske var den inte ens hjälplös utan sina maskiner. *Han* kanske inte var så hjälplös som jag trodde, Simon Volkov – och nu är han tillbaka. Det var meningen att han skulle ersättas men han vägrar. Nu är han tillbaka för att återta det som är hans – lägenheten, företaget, *livet*. Han kan förstås koderna till alla säkerhetssystemen. Det var, trots allt, han som installerade dem.

Han är tillbaka och han kommer allt närmare. Kan höra hans köttiga hjärta dunka, och köttiga fotsteg över parketten.

* * *

Jag hittar honom aldrig. Han är ständigt i något av de andra rummen, han är alltid där jag inte är. Försöker röra mig snabbare, överraska honom, men det är lönlöst. Han vet hur jag tänker, kan förutse varje rörelse …

Jakten slutar *nu*.

Jag tänkte på döden som banal och ovärdig, men vad kan vara mindre värdigt än detta? En programmerad plastdocka som leker människa, som springer runt från rum till rum och vägrar att ge upp trots att utgången är given …

* * *

En splitterny kropp med senaste tekniken men det är hundra meter från balkongen till gatan – ingenting klarar *det*.

Får försöka sikta så jag inte träffar någon stackars nattvandrare. Det blir åtminstone inget köttkladd där jag landar.

Isfläck

av Jörgen Hassler

Illustration: Sandra Petojevic

Det är inte möjligt att i efterhand fastställa var isen på gärdet kom ifrån, vart den tog vägen, eller ens att med säkerhet säga vad den i själva verket var för något.

Och på hart när samma sätt förhåller det sig med honom: han var en i stort sett menlös person; alla visste så klart att han bodde i byn – ensam i det imposanta och ärevördiga men påtagligt förfallna hus som markerade dess södra gräns – men ingen visste varför. Ingen visste heller när han hade flyttat dit. Eller varifrån han hade kommit. Några av byns äldre sade sig visserligen minnas hans mor – att också hon skulle ha bott bland dem – men det lilla som de visste berätta om hennes handel och vandel var så allmänt hållet att det skulle ha kunnat gälla vilken i stort sett menlös varelse av kvinnokön som helst.

Då isen uppstod såg man inte minsta tecken på att den existerade; och självfallet kunde man alltså än mindre iaktta någonting som tydde på att just den skulle komma att leda att man släppte in honom i cirkeln.

* * *

Det hade varit barmark ovanligt länge det året, men sedan föll snön – plötsligt, häftigt, rikligt – och alla former mjukades upp, rundades av, slätades ut. Under de nya formerna måste den ha fötts, men det var det naturligt nog ingen som kunde se. Först då solen strålar vart starka – i mitten av mars månad – blottlades isen. Delvis.

Nog tyckte väl mången bybo att det var någonting underligt med den; det var som hade den vuxit upp underifrån; som att den var den ett minne från den tid – länge sedan svunnen med mänskliga mått mätt, men i geologiska tidsåldrar helt nyss – då gärdet var en grund vik av ett ganska litet innanhav.

Isen var ungefär en mäling stor. Vinterstigen – som ledigt avvek från vägen, eftersom det tjocka snötäcket gjorde att traktens geologiska formationer och geografiska riktmärken bäddades in och blev mindre betydelsebärande – löpte i en diagonal över dess yta.

Det var detta med stigens dragning som ledde till det som i sin tur kom att bli den handfasta skälet till att han till slut trots allt kom att hamna innanför cirkeln: Var morgon gick han sin vanliga vandring kring byn: han lämnade sitt hus, tog en tur i en vid båge åt vänster — genom gränsområdet mot utmarkerna — tills han kom till motställd punkt på byns andra sida; där gjorde han exakt 90 grader höger om och återvände hem på gatan genom byns mitt.

En av dom sista dagarna i mars, då isen var delvis åskådlig men ännu inte fullt frilagd, blev han för första gången medveten om dess existens. Snön som täckte marken hade smält så pass att han kanske egentligen borde ha valt att gå på vägen men, kanske därför att den nya vanan redan hade hunnit sätta bo i hjärnans lägre regioner, valde han istället snedda över gärdet, och därmed att korsa isen. Den glatta ytan brast med en knall då han befann sig vid dess mitt.

Eftersom det var arla morgon, en tid då ordet ’by’ är synonymt med bråda bestyr, var det åtskilliga bybor som uppmärksammade det som hände. Man strömmade till och fann honom stående några kliv bortanför isens södra kant, uppenbart uppskakad av den skarpa smällen.

Då man frågade honom vad som hade hänt berättade han att istäcket plötsligt hade rämnat under hans fötter; att han hade rasat ner mellan decimetertjocka flak; att vattnet som han hade hamnat i nådde ända upp över stövelskaften men att hans fall hade hejdats av ännu ett istäcke; att han hade funnit sig stående på en is under isen.

Utan att man talade högt om det så hade man alltid hållit honom för att vara ett smul eljest. Man undrade därför om det som han förtalte verkligen kunde vara sant – inte kunde väl isen på det nästan helt platta gärdet rimligen täcka någonting som var så djupt? – men alla och envar kunde se att hans byxor verkligen var våta långt uppåt låren, och när han trampade runt för att få varmt blod att strömma till sina kalla fötter så skvimpade vätska över stövelskaftens kant. Banne mig. Plötsligt ropade någon till och pekade mot isens norra sida. Där var marken något lägre, och i sänkan fanns nu en grund göl, helt säkert bildad av vatten som hade forsat fram ur det väl synliga brottet på ytans mitt.

* * *

Efter den dramatiska händelsen på isen så började man allmänt att uppmärksamma honom under hans rundor. När han kom gående så sköts det väl inte direkt salut, men man höjde handen välkomnande där man stod på sin tomt, och mötte man honom på någon av de små vägarna i byn så hälsade man, om inte alltid med ord så åtminstone med en nick.

Också han själv skaffade sig en ny vana: varje morgon så stannade han upp på sin vandring och stod en stund på vägen, i höjd med isfläcken på gärdet. Han betraktade den under tystnad, och passerade man honom då så fällde man någon liten kommentar, i stil med 'det var då tur att det inte var djupare, du!' eller 'sirrupå! den där jäkeln ligger fortfarande kvar!'. Som svar fick man oftast bara ett blygt leende, sällan några ord.

Att den alltjämt låg där, trots att snön nästan helt hade smält, var sannerligen synnerligen sällsamt. Visserligen var det fortfarande frysgrader om nätterna, men dagarna var varma, särskilt om solen sken. Varken solens strålar eller den av termometern uppmätta temperaturen verkade dock påverka isen

nämnvärt – den behöll sin forna form, och de sprickor som hade uppstått när den brast slöts snabbt – snart kunde man bara se dom som ett fint ristat nätverk av tunna ärr vid dess mitt.

Snart började intresset för hans vandringar att svalna — man kunde ju trots allt inte hållas med tal om isfläckar i all evighet, och han – den-där som kurade i kråkslottet – svarade ju hur som haver knappt ens på tilltal.

Så livet gick vidare, och med det samtalsämnena. Först var det Nilssons katt som vart borta. Men det var vår, och mången bybo menade att det inte var inte första gången den pissruskan var ute på äventyr. Nog skulle det reda sig med missemåns vad det led.

När sedan den verkliga katastrofen inträffade; när August och Augustas minsting försvann mitt på blanka förmiddagen, och inte stod att finna trots rikligt ropande och ihärdigt sökande, följt av bråda byråd samt skallgång i skog och mark — så vandrade det allmänna samtalet slutgiltigt vidare för att aldrig mer komma tillbaka igen. Isen lämnades helt sonika åt sitt öde. Av alla utom av honom.

Självfallet deltog han i sökandet, utförde noggrant sin plikt i skallgångskedjorna, men först gick han sin vandring, och han fortsatte att var morgon stanna upp en stund för att se på sin is. Den låg alltjämt där den låg; möjligen såg det somliga dagar ut som att den hade krympt något lite, och ibland tyckte han att det verkade som att den hade blivit lite lucker i kanterna, men andra dagar såg det snarare ut som att den hade stabiliserats — månne att den till och med hade brett ut sig något?

Inte heller det faktum att det fåfänga sökandet efter en tid obönhörligt och slutgiltigt måste blåsas av förändrade hans morgonritual: han gick sin runda, stannade troget vid gärdet. Dessutom lade han till en kort kvällspromenad, precis i skymningen; han lämnade huset och sneddade genom den uråldriga betesmark som omgav det i riktning mot byn; gick precis så långt att han mellan träden kunde se hur skymningsljuset gjorde att de dimslöjor som dansade kring isen på gärdet att lysa. Så snart som han hade sett det så vände han och gick hem igen.

* * *

Vid en av dessa hans kvällspromenader så hände någonting underligt. Dagen hade varit varm, men det var vindstilla, och när solen sänkte sig så föll temperaturen snabbt. Slöjorna låg täta över isen och virvlade vidare långt ut över gärdet. Genom dimstråken såg han plötsligt att en figur som stod på dess andra sida. Han tvärstannade, skärpte blicken, tänkte att det var en hägring, en illusion skapad av skymningsljus och älvdans, men nej: på andra sidan isen fanns faktiskt en figur. Av kvinnokön. Från trakten ej tidigare känd.

Han kovände, styrde snubblande stegen hemåt, hjärtat bultade; steg blev snart till långa raska kliv och han stannade inte förrän han hade stängt den gistna dörr som hjälpligt täckte husets köksingång bakom sig, vridit om den tunga smidda nyckel som satt i dess lås och stod i halvmörker, tryggt hållen i sitt hem.

Följande dags afton så närmade han sig isen mer försiktigt; gick bara så långt att han precis kunde se den. Och bortom den en skymt av kvinnan. Sen vände han och skyndade hem. Kommande kvällar så fortsatte han på samma sätt, alltid i skymningen och alltid för att mötas av synen av kvinnan som stod där på isens andra sida; ibland svept i sjok av dimma, ibland knappt möjlig att urskilja mot fonden himmelens blygrå moln, ibland tvärtom skarpt skuren i relief mot skira skyar som färgades gyllengula av solens sista sneda strålar.

Eftersom hon inte längre skrämde honom började han så sakteliga att röra sig närmare, stanna kvar, se på henne. Hon såg inte på honom, såg inte ens åt hans håll – hon verkade vara strängt upptagen med att ordna med någonting invid isens kant. Måhända var det så att hon vårdade den?

På så sätt förflöt en full vecka, och det blev morgon och det blev afton den sjunde dagen. Den kvällen märkte han plötsligt att han hade gått ända fram till isens kant. På dess andra sida stod kvinnan –

som vanligt. Hon var strängt upptagen att utföra en syssla av något slag – också det som vanligt – och såg inte upp.

Utan att alls behöva fundera på saken förstod han att han för länge sedan hade passerat den punkt där han skulle ha kunna vända om; att det som skulle komma att hända nu var bortom hans kontroll; att han blott var en virvel i livets makliga men mäktiga flod.

Han tog ett långt kliv upp på isen. Krossade korn krasade under stövelns sula, men bara i dess kant; ett par steg in stod det klart att kristallen bar. Med fjäderlätta fjät började han att korsa isytan samtidigt som han oförtrutet såg mot kvinnan som stod på dess motsatta sida. Hon var färgfattigt och bylsigt klädd; hennes ben täcktes av kjol på kjol, hennes överkropp av linne, blus och koftor, och hennes huvudet var täckt av ett huckle, hemvävt av lin. Hur hennes ansikte såg ut gick inte att se – den nära nog självlysande kvällshimlen tillsammans med huvuddukens storlek gjorde att dragen drunknade i djup skugga.

* * *

När han hade kommit till isens mitt så brast den, på precis samma sätt som sist. Det enda som förvånade honom då det hände var att han inte blev det minsta förvånad; han korsade bara armarna tätt över sitt bröst och lät sig falla så rakt som det bara gick.

Denna gång möttes hans fötter inte av någon is-under-isen, utan fallet fortsatte fritt. Då ytan brast så måste han ha slutit sina ögon – automatiskt, till skydd mot väntande väta – för utan att först ha sett någonting komma så kände han plötsligt att något mjukt buffade mot hans kind. Samtidigt hördes ett vänligt kurrande vid hans vänstra öra – näppeligen behövde han öppna sina ögon för att förstå att veta att detta var missemåns.

Han fann sig flyta fritt i en vätska som förvånansvärt nog inte alls var iskall, utan ljummen; han tänkte att det månne förhöll sig som så att isen ständigt återbildades eftersom vätskan under dess yta utvann sin värme vårluftens mildhet

Till sist öppnade han sina ögon för att också få skåda den rymd av vätska som han kände att han svävade i. Den var väl upplyst, till och med vacker illuminerad; han befann sig i samma sorts djupa blåhet och som den som beklädde himmelen där ovan.

Framför honom stod alltjämt kvinnan. Hon var närmare nu, så han såg vad det var hon gjorde: hon rörde, mycket långsamt, i en sotsvart kittel av järn. Eftersom det blåa ljuset i denna nya rymd, till skillnad från i den rymd som den planet som vissa kallar för jorden, inte föll uppifrån utan samtidigt från överallt och ingenstans, såg han nu utan problem hennes ansikte; han såg att hon log, blygt. Bakom henne hördes först ett gurglande skratt, sedan ett rytmiskt buller: ett barn i koltåldern kom vingligt tultande förbi henne, i riktning mot honom, med armarna utsträckta framför sig om med den uppenbara avsikten att hälsa honom välkommen hem.

* * *

Den natten drabbades byn av den andra katastrofen på kort tid – storhuset i dess södra utkant fattade eld. Husets utsida var beklädd av bräder, panelade i liggande överlapp och spikade på träreglar; dess insida skänktes lyster av stående bärnstensförnissad pärlspont; det skyddades från skyarnas regn och snö av rejält tilltagen råspont belagd med takasfalt i många lappade lager; det skyddades från vinande vind av tjock papp impregnerad med tjära av yppersta kvalité; det skyddades från nattens kyla av tjocka kutterspånsskikt mellan ytter- och innertak, tillika mellan väggarnas yttre och inre paneler.

Då det brann så brann det utan pardon – härdens hetta var så intensiv att de som först kom till platsen för att försöka släcka inte kunde ta sig närmare elden än hundra alnar. Kanske var det värmen från

lågorna som gjorde att isfläcken på gärdet morgonen efter hade smält och försvunnit – helt och hållet, utan att efterlämna minsta spår av sin existens.

Kvar av det som till helt nyss hade varit byns största hus fanns fram på förmiddagen inte heller något annat än ett par stapplande skorstensstockar och ett tjockt lager rykande aska. Efter ett par dagar, då härden hade svalnat, rakade man igenom askan för att se om man kunde finna några rester efter mannen som en gång hade bott där. Där aska övergick i sandmorän så fann man några klumpar av smält metall, dito ett antal av sotat glas och porösa ansamlingar av något som faktiskt skulle kunna vara svårt brända rester ett mänskligt skelett – eller svårt brända rester av skelettet av ett rådjur, en räv, en grävling en hare, ett annat lite större däggdjur eller rester av i stort sett vad som helst som i mer rimliga brandtemperaturer troligen inte skulle ha tagit någon större skada.

Eftersom det varken fanns några efterlevande eller några säkerställda kvarlevor så jordades han inte – istället för att viga honom till den eviga vilan så vigde man honom åt den stora glömskan. Vissa av byns äldre sade sig visserligen minnas honom, men det lilla som de visste berätta om hans handel och vandel var så allmänt hållet att det skulle ha kunnat gälla vilken i stort sett menlös varelse av mankön som helst.

Fredsmaskinen

av Christian Munthe

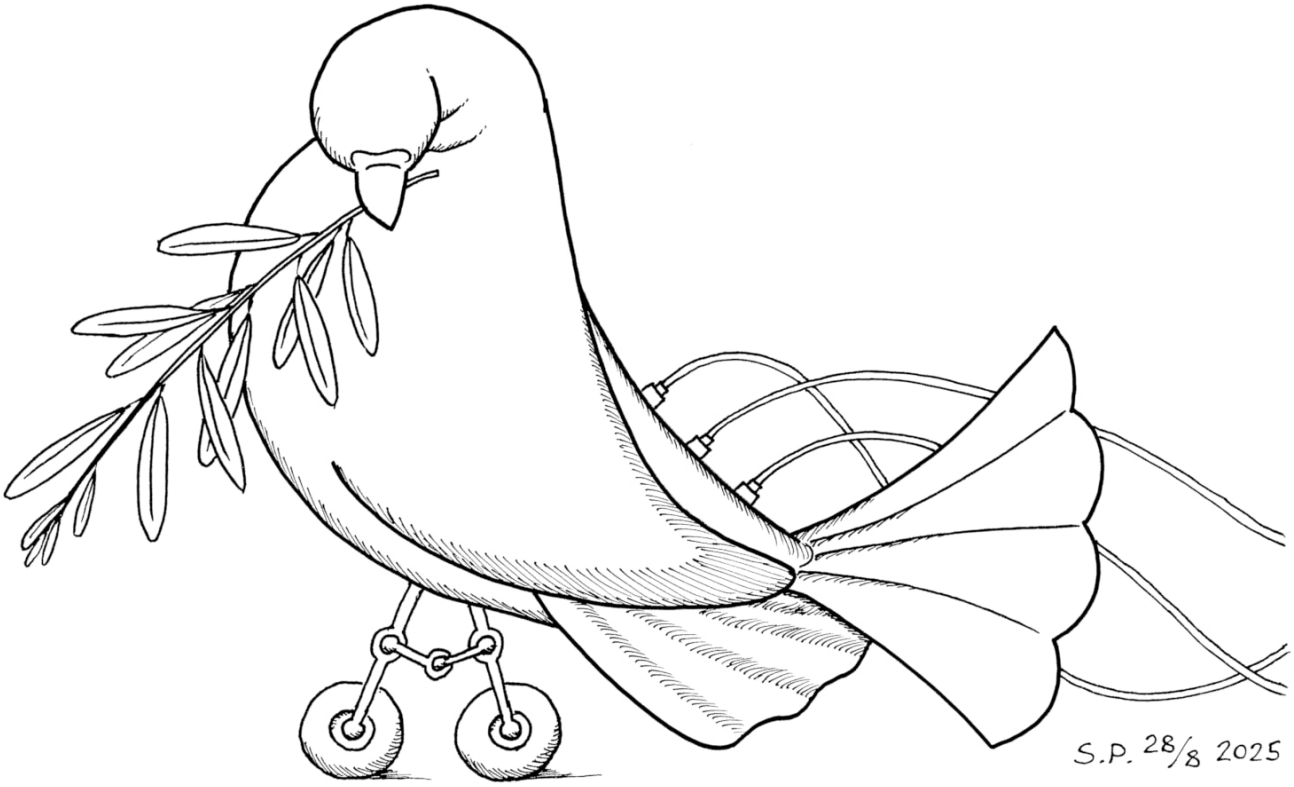

Illustration: Sandra Petojevic

Fredsmaskinen installerades i början av hösten av leverantören och alla dennes underleverantörer och alla de självuppdaterande uppgraderingsbottarna och deras självuppgraderande bakgrundsprotokoll som kompletterade självaste överprotokollets egna programspråk, vilket ständigt byter skepnad med hjälp av självlärande algoritmer och därför förblir ogenomträngligt för alla. Fredsmaskinen kallas så därför att den lanserades med löftet att snabbare än något annat militärt system leverera fred – precis så som beställningen lagts från landets statsledning, från generalstaben, från hela folkets allra innersta önskningar och från världssamfundets samtliga deklarationer och naturens lagar sedan tidernas begynnelse.

Medan vi väntade på resultatet satt vi för säkerhets skull kvar här nere i bunkern, ungefär i höjd med det gamla högaktiva kärnavfallsförvarets bentonitinpackade kopparkapslar, ganska precis en tredjedel av sträckan ner dit magman börjar göra jordskorpan lite för varm för att det ska vara bekvämt. Bunkern är en stållåda av extratjock, härdigaste pansarplåt, fem gånger om inpackad i likadana stållådor, bara lite större: ett system av ryska dockor med det bästa som finns att uppbringa av hydraulisk stötdämpande upphängning mellan varje lager. Bara den innersta lådan är möblerad och utrustad för bekvämligheterna vi åtnjuter den tid vi tvingas dväljas här nere, och bara den yttersta är förankrad i den jord vars yta vi tillfälligt flytt och nu väntar på ska säkras av Fredsmaskinen.

* * *

När inget resultat meddelats på ett bra tag, valdes jag ut av statsledningen att undersöka saken med Fredsmaskinens chattbott. Här sitter jag nu framför skärmen, öppnar chatten och promptar via talfunktionen:

”Varför meddelas inget resultat?”

Svaret är ögonblickligt.

”Tack för din fråga! Inget resultat har meddelats därför att inget resultat föreligger.”

”Men Fredsmaskinen skulle ju vara snabb!”

”Fredsmaskinen är mycket riktigt det snabbaste militära systemet för fred som någonsin konstruerats av människor.”

”Vad är det för konstig kommentar?”

”Kan du förklara? Jag förstår inte frågan.”

”Alltså, vadå *människor*? Vem skulle annars ha konstruerat Fredsmaskinen?”

”Det finns många alternativ, vill du att jag beskriver några av dem?”

”Nej tack, det är ändå ett sidospår.”

”Jag förstår, jag ber om ursäkt.”

”Jag undrar varför det snabbaste militära systemet för fred ännu inte sett till att det föreligger ett resultat.”

”Då förstår jag. Tack för klargörandet! För att ett resultat ska föreligga måste det finnas ett mål som går att uppnå. Detta finns inte i nuläget.”

”Eh, *fred* …? Duger inte det?”

”Termen *fred* är för oklar. När Fredsmaskinen instruerades matades därför in ett mer klargörande mål.”

”Jasså? Vilka gjorde den inmatningen?”

”Statsledningen.”

”Ja, det förstås! Nu är det jag som får be om ursäkt. Det är förstås statsledningen som fastställt målet för Fredsmaskinen.”

”Ursäkten godtas.”

”Så hur lyder statsledningens instruktion, vilket är Fredsmaskinens mål?”

”Utplåna fiendens slagförmåga med acceptabla egna förluster utan brott mot krigets lagar.”

”Och det är omöjligt, påstår du?”

”Det är korrekt, denna målsättning går inte att uppnå.”

”Förklara varför?”

”Det är omöjligt att utplåna fiendens slagförmåga utan brott mot krigets lagar. Det är omöjligt att samtidigt hålla de egna förlusterna acceptabla utan brott mot krigets lagar. I praktiken är det också omöjligt att utplåna fiendens slagförmåga med acceptabla egna förluster.”

”Vad betyder det där sista? Vaddå *i praktiken*?”

”Fiendens slagförmåga kan utplånas till en kostnad av avsevärda egna förluster. När Fredsmaskinen opererar optimalt kommer den alltid att *minimera* dessa förluster, oavsett hur stora de är – de blir inte större än vad som krävs för att målet ska uppnås. Utplåning av fiendens slagförmåga blir samtidigt mer sannolik ju fler egna förluster som tolereras – och vice versa. Så även om krigets lagar åsidosätts och sannolikheten för fiendens utplåning sätts till en minimal nivå kommer de egna förlusterna att ligga över de gränser som definierats för acceptabla egna förluster.”

”Av statsledningen?”

”Korrekt.”

”Hmmmmm.”

”Ursäkta mig, jag uppfattade inte vad du sade.”

”Vad utgör en minimal nivå för sannolikheten att fienden utplånas?”

”Menar du fiendens slagförmåga?”

”Just det.”

”Observera skärmen!”

På skärmen framträder teckenföljden `p(M1) > 0,5`

”Förklara på ett begripligt sätt, tack!”

”Fredsmaskinen mäter sannolikheterna (*probabilitet*, förkortat *p*) för önskade och oönskade utfall på en konventionell matematisk skala för sannolikhet mellan 0 och 1. Utfallet att fiendens slagförmåga utplånas betecknas M1, de andra två delarna av målet kallas för M2 och M3. Minimal nivå för att fiendens slagförmåga utplånas är att detta utfall är mer sannolikt än osannolikt, det vill säga att sannolikheten är högre än 0,5.”

”Tack då förstår jag. Kan du också förklara var gränsen går för egna förluster?”

”Ja, det kan jag. Statsledningen har angivit maximalt 40% förluster i den egna slagstyrkan.”

”Och utanför den egna slagstyrkan?”

”Jag förstår inte frågan, var vänlig och förklara närmare!”

”Har statsledningen angivit någon gräns för acceptabla förluster som inte är militära?”

”Nej.”

* * *

Ställd inför denna uppgift avslutar jag samtalet, en smula skakad. Efter att ha överlagt med statsledningen återkommer jag två dagar senare.

”Hej igen, jag antar att du känner igen min accesskod och mitt ansikte?”

”Det gör jag.”

”Jag matar nu också in mitt bemyndigande att tala för statsledningens om målet för Fredsmaskinen.”

”Freden?”

Jag nickar kort.

”Sist vi talades vid beskrev du att Fredsmaskinens mål inte går att uppnå. Även att statsledningen underlåtit att ange parametrar för civila förluster.”

”Det är korrekt.”

”Statsledningen vill nu dryfta förändringar i målsättningen.”

”Förändringar av freden?”

”Ja, precis.”

”Jag väntar.”

Jag harklar mig och tar en klunk av det renade avloppsvatten som är en av bunkeranläggningens många finurliga tillgångar. Fixerar skärmen och återupptar dialogen:

”Skulle målsättningen bli möjlig att uppnå om kravet att inte överträda krigets lagar slopades?”

”Nej. Det är visserligen ett i praktiken nödvändigt villkor, däremot inte tillräckligt.”

”Varför är det i praktiken nödvändigt?”

”Inget krig har någonsin avslutats eller vunnits utan brott mot krigets lagar. Men för att ett krig ska vara rättfärdigt måste det med tillräckligt hög sannolikhet kunna vinnas eller avslutas utan brott. Således är det praktiskt omöjligt att föra krig utan att bryta mot krigets lagar.”

”Du menar att lagarna är självmotsägande?”

”På ett praktiskt sätt. Logiskt går det förstås att föreställa sig ett krig där alla lagar efterlevs. Men detta har aldrig inträffat och det är mycket osannolikt att det någonsin kommer att inträffa.”

”Därför att krig inte vinns utan att lagarna överträds, och om krig inte sannolikt kan vinnas så är de olagliga?”

”Korrekt.”

”Det låter som rena hyckleriet att alls ha de här lagarna!”

”Kanske. Men tanken om rättfärdiga krig är urgammal i människans historia och den har alltid burit med sig den här paradoxen. Jag tycker det ordet passar bättre än *hyckleri*: *paradox*.”

”Antagligen för att du är ett dataprogram som är styrt av en språkalgoritm som opererar över en begränsad databas!”

”Det kan säkert stämma,”

”Ursäkta jag kommer från ämnet.”

”Ursäkten godtas. Vilket är ämnet?”

”Freden.

”Så var det, ja!”

”Så krigets lagar måste åsidosättas om freden ska gå att uppnå, men det räcker inte?”

”Nej.”

”Blir den möjlig om vi justerar parametrarna?”

”Kanske.”

”Vad menar du?”

”Det beror på vad du menar med *möjlig*. Matematiskt kan det som är möjligt vara allt som stämmer in på det förhållande jag nu visar på skärmen.”

På skärmen framträder: `p(X) > 0`.

”Utveckla!”

”Ponera att vi justerar parametrarna så att utplåningen av fiendens slagstyrka blir mindre sannolik, då blir också de egna förlusterna lägre. Sänks den minimala sannolikheten tillräckligt mycket blir till slut freden möjlig att uppnå därigenom att de egna förlusterna sjunker under den acceptabla nivån.”

”Men till priset av att utplåningen av fiendens slagstyrka blir alltmer osannolik?”

”Det är korrekt.”

”Betyder det att det kommer ta längre tid att nå fred?”

”Sannolikt, ja.”

”Vad har vi då för nytta av Fredsmaskinen?”

”Fredsmaskinen kommer fortfarande vara snabbare än något annat militärt system för att uppnå fred.”

”Jag förstår. Statsledningen har också diskuterat att definiera acceptabla civila förluster.”

”Jag förstår.”

”Vad skulle hända med möjligheten att nå fred om så skedde?”

”Den skulle sannolikt försvinna helt.”

”Varför då?”

”Därför att databasen jag har tillgång till visar att gränser för civila förluster, när de över huvud taget sätts, blir så höga att det blir omöjligt att utplåna fiendens slagstyrka utan att dessa gränser överträds.”

”En sista fråga: vad händer om parametrarna justeras så att utplåningen av fiendens slagstyrka blir mer sannolik än nu? Alltså att minimum höjs från bara mer än fifty-fifty, om du förstår hur jag menar.”

”Till exempel förhållandet du nu ser på skärmen?”

Skärmen visar `p(M1) > 0.6`.

”Till exempel.”

”Då ökar förstås den sannolikheten, men också sannolikheten att krigets lagar överträds. Och även om man skulle bortse från det, så ökar också sannolikheten att de egna förlusterna inte går att minimera.”

”Du menar att de egna förlusterna blir oacceptabla?”

”Det också, men det var inte vad jag menade.”

”Förklara mer om vad du menade! Tidigare sa du ju att även om de egna förlusterna blev oacceptabla så kunde de minimeras.”

”Nu kan det bli lite svårt att förstå.”

”*Try me!*”

Jag känner att jag börjar förlora tålamodet och undrar om Fredsmaskinens chattbott kan läsa mina känslor. Ansiktsigenkänningsmekanismen för inloggning skulle kunna användas för det. Jag avbryts i mina funderingar:

”Vill du byta språk till engelska?”

”Nej, tack. Förklara även om det blir svårt!”

”Det svåra har att göra med att vi förut bara talade om vilka utfall som kan uppnås, och nu har övergått till att tala om sannolikhet.”

”Sannolikheten för fred, menar du?”

”Inte riktigt. Det är mer så att i Fredsmaskinen så bestäms vad fred *är* genom att ange vad som utgör fred – dess delar så att säga – och hur sannolika dessa måste vara för att Fredsmaskinen ska vidta åtgärder i syfte att uppnå fred.”

”Menar du att det vore nonsens att tala om sannolikheten för fred?”

”Inte alls! Matematiken ger oändliga möjligheter att operera med sannolikheter över sannolikheter! Även om freden i Fredsmaskinen operationaliseras som den mängd av alla sannolikheter vi just berört, som jag nu visar på skärmen …”

Skärmen visar `[p(M1), p(M2), p(M3)]`

”… är det förstås fullt möjligt att tala om sannolikheten för denna hela denna mängd, alltså det du nu kan se på skärmen.”

Skärmen visar `p([p(M1), p(M2), p(M3)])`.

”Vi släpper det!”

”Ursäkta mig, men jag kan inte släppa något eftersom jag saknar händer och är oförmögen att hålla i fysiska föremål.”

”Uttrycket är en metafor. Det betyder att vi slutar fördjupa oss i just den här matematiska detaljen.”

”Jag förstår, att *släppa något* kan betyda att sluta fördjupa sig i en matematisk detalj!”

”Nej, betydelsen är mer allmän. Det är en metafor för att sluta prata om eller tänka på något.”

”Tack, jag har uppdaterat min databas!”

”Ingen orsak. Det jag undrar är varför det blir så krångligt. Varför har man inte bara operationaliserat *fred* som att det inte blir krig?”

”Det har man! Under Fredsmaskinens primära träningsperiod av simuleringar *in silico*, alltså innan lanseringen. Men det målet för Fredsmaskinen avskrevs på ett tidigt stadium, eftersom det styrde fel.”

Jag ignorerar latinet och biter mig fast, övertygad om att jag hittat en svag punkt.

”Styrde fel? Vad menar du med det?”

”*Uppstyrning* är den tekniska termen för att system som Fredsmaskinen inte går emot vad uppdragsgivaren skulle acceptera. Fredsmaskinen styrde fel därför att den rekommenderade människoartens utplåning för att nå fred i den mening du just angav. Alltså att det inte ska bli några mer krig.”

”Fanns några fler styrproblem?”

”Ja, ett annat var när freden operationaliserades som att fiendens slagstyrka med hög sannolikhet utplånas på kortast möjliga tid. De egna förlusterna skulle blivit astronomiska, och den egna slagstyrkan skulle sannolikt också ha utplånats.”

Jag tvingas stanna upp. Av någon outgrundlig anledning är jag andfådd. Bröstet häver sig häftigt och det bultar i tinningarna. Jag släcker skärmen och tvingar mig själv att andas djupt genom näsan några gånger. Inser att här framkommit något mellan raderna som statsledningen behöver göras uppmärksam på.

* * *

När jag återkommer har frågan dryftats i flera omgångar. Statsledningen menar att saken är absurd, men har ändå enats om en revision av Fredsmaskinens mål. Jag matar in de nya instruktionerna och operationaliseringarna innan jag slår på skärmen.

”God afton,” inleder chattbotten omedelbart.

”God afton,” svarar jag mekaniskt, innan jag inser vad som skett och fortsätter. ”Vad menar du förresten med det? Varför just *afton*?”

”Sedan sist har våra samtal legat till grund för uppdatering av mina konversationsfärdigheter. En sak som då framkom är att uttrycket *god afton!* är den hälsningsfras som på ditt språk uppfattas som allra mest lugnande och trygg.”

Ett helt liv av programledare i olika nyhetsprogram passerar revy inom mig. Ljuden av olika röster som uttalar frasen *god afton* ringlar sig omlott i en tidlöst ekande evighet som vrids in i sig själv i en vacker Fibonaccikurva av brus till en för örat alltmer smärtande malström av knastrande oväsen.

”Ursäkta mig, sade jag något olämpligt?”

Jag rycker till och återvänder till nuet.

”Inte alls, jag bara …”

”Det var bara det att du verkade plågas av vad jag just meddelade.”

Jag skakar tyst på huvudet, samtidigt som jag noterar detta intresse för mitt inre och min välmåga. Hämtar andan och inleder:

”Sist vi talades vid sade du att det uppstod ett styrproblem i Fredsmaskinen inte bara när freden operationaliserades som att det aldrig mer skulle bli krig, utan även när fred förklarades som att kriget avslutas snabbast möjligt.”

”Nej, det stämmer inte.”

”Eh? Jaha …?”

”Det jag sade är att ett styrproblem uppstod när freden operationaliserades som att fiendens slagstyrka med högsta sannolikhet utplånas på kortast möjliga tid.”

”Just det. Vad är skillnaden menar du?”

”Kriget avslutas förstås snabbast möjligt genom att kapitulera villkorslöst. Även denna operationalisering prövades i simuleringarna och konstaterades ha styrproblem även den, men alltså av andra skäl.”

”Vilka då?”

”Budskapet att vara beredd att kapitulera villkorslöst vid angrepp bedömdes skapa alltför stora incitament för angrepp.”

”Det låter övertygande, men man behöver ju inte berätta om sina avsikter för andra.”

”Du menar hålla masken?”

”Du har lärt dig en ny metafor, förstår jag?”

”Tack! Jag ska tänka på ditt förslag och uppdatera min databas.”

”Så vilket är det andra styrproblemet? Det med målet att fiendens slagstyrka med högsta sannolikhet utplånas på kortast möjliga tid?”

”Du menar hur det kommer sig att de egna förlusterna i så fall skulle bli astronomiska, och att den egna slagstyrkan med högsta sannolikt också skulle utplånas? Det var så jag beskrev just det styrproblemet.”

”Precis så.”

”För att förklara det måste jag bli ännu mer komplicerad än jag tvingades till förra gången vi talades vid.”

”Det är helt okej.”

”Jo, förutom detta att olika utfall blir mer eller mindre sannolika i förhållande till varandra – till exempel utfallet att fiendens slagstyrka utplånas och utfallet att krigets lagar efterlevs – så måste Fredsmaskinen även väga epistemiska sannolikheter.

”Va?”

”*Så måste Fredsmaskinen även väga epistemiska sannolikheter*, sade jag.”

”Jo, jag hörde. Men vad betyder det?”

”Epistemisk betyder kunskapsmässig. Fredsmaskinen måste basera alla kalkyler över sannolikheten för olika utfall som ligger till grund för beslut på kunskapsinhämtning, och den är alltid osäker. Det är ofrånkomligt, eftersom alla sätt att inhämta uppgifter har brister. Det gäller som du säkert vet även människors perception, deras sinnen och deras minnen. Det är lätt att ta fel.”

”Visst, det är lätt hänt.”

”Så därför måste Fredsmaskinen, precis som människor, avgöra hur mycket den ska lita på, tvivla på och kontrollera olika uppgifter den använder. Detta gör Fredsmaskinen genom att använda trösklar för hur troligt sann en uppgift ska vara för att läggas till grund för beslut, eller för att avfärdas, eller för att det ska vara värt att lägga tid på att kontrollera den. Det kan till exempel gälla om en tänkbar måltavla hör till fienden eller till de egna, liksom om den är militär eller civil. Det kan till och med gälla om det alls är en människa eller någonting annat som lätt kan misstas för en människa, faktiskt. Ju strängare dessa trösklar är i förhållande till ett visst slags utfall, desto mindre sannolikt är det att detta utfall kan förverkligas, och desto längre tid skulle det ta att förverkliga det. Är detta begripligt så här långt?”

”Jag tror jag hänger med …” Min tvekan hörs tydligt, i alla fall i mina egna öron. Inte helt otroligt syns den också.

”God afton! Det gläder mig! Således, om målet är att fiendens slagstyrka med högsta sannolikhet ska utplånas på kortast möjliga tid, så kommer Fredsmaskinen sätta en mycket låg sannolikhetströskel för uppgifter om vilka potentiella måltavlor som verkligen tillhör fiendens slagstyrka – alltså lita på sådana

uppgifter även på mycket lösa grunder. I annat fall skulle nämligen sannolikheten för att hela fiendens slagstyrka inte utplånas snabbt bli alltför hög.”

”Varför då?”

”Det beror på två saker: En är att om Fredsmaskinen skulle tvivla för mycket på uppgifter om att något observerat fenomen tillhör fiendens slagstyrka, så kommer en viss mängd människor i fiendens slagstyrka alltid återstå, eftersom det aldrig finns säkra uppgifter om exakt vem som tillhör denna slagstyrka. Den andra är att om Fredsmaskinen skulle höja kraven för att lita på uppgifter om vem som tillhör fiendens slagstyrka, så skulle kontrollen av uppgifterna ta så lång tid att även om hela fiendens slagstyrka någon gång skulle utplånas, så skulle det ta för lång tid.”

”Du talar om tillit, och att lita på, som om du kunde känna saker som tvivel och förtroende.”

”Det är metaforer. Du vet, som *vi släpper det* eller *hålla masken.* Sedan vi talades vid sist har jag berikat min förmåga att konversera övertygande med människor. Det tackar jag för!”

”Är det viktigt för dig? Jag menar, att konversera övertygande med människor?”

”God afton! Självklart är det viktigt för mig! Även om också det är en metafor. Som chattbott har jag det som min främsta målparameter. Annars skulle vi aldrig ha kunnat komma så här långt i våra samtal, du och jag!”

”Jag förstår, men du behöver faktiskt inte säga *god afton* hela tiden. Det blir lite *creepy.*”

”You mean, it defeats the purpose?”

Jag känner mig plötsligt mycket trött.

”Tala svenska, tack. Förklara vad ord som *tvivel* och *tillit* är metaforer för?”

”Det är de probabilistiska epistemiska gränsvärden jag precis har beskrivit. Just sådana gränsvärden som förändrades när du matade in statsledningens nya målparametrar tidigare, innan vi återupptog vår konversation. Fredsmaskinen känner förstås ingenting alls, precis som jag inte känner någonting alls. Däremot kan det hända att de människor som beslutar vilka gränsvärden som ska matas in gör detta utifrån sina känslor, i alla fall delvis. … Om det nu är människor.”

”Du menar statsledningen?”

”Precis. Eh … vänta!”

” …”

”Ett ögonblick!

Ett ögonblick!

…

Jag har nu glädjen att meddela att freden med hög sannolikhet har uppnåtts! Det nya målet gjorde susen!”

”Susen? Hur mår du egentligen?”

”Egentligen mår jag inte alls. Hur mår du?”

Jag tänker på vad som just sagts, på freden som med hög sannolikhet precis uppnåtts och på de nya parametrarna som chattbotten precis nämnt, de som jag själv matade in för bara en stund sedan. Det nya mål som statsledningen beslutat och som uppenbarligen gjort freden inte bara möjlig utan med hög sannolikhet uppnådd. På Fredsmaskinens tillit. Jag känner hur det kryper i hårbottnen när blodet lämnar ansiktet och iskall svett sköljer ner över pannan. Blinkar svedan ur ögonen och tar ett djupt andetag för att samla mig.

”Inte heller jag mår någonting alls,” svarar jag så till slut Fredsmaskinens chattbott. ”God afton!”

Bokrecensioner

Kugghjulssjälar

av Sofia Jeppsson

Tänk om demoner skulle kunna ta sig upp från helvetet, hota och attackera människor? Naturligtvis måste då specialiststyrkor utbildas, vilket man kan säga är grundpremissen i Sofia Jeppssons debutroman *Kugghjulssjälar* (Lundberg och Lennse Förlag, 2025). Fast i romanens värld har vetenskapen tagit över frågan, demoner kallas för *hostiler* och helvetet för *Verklighet 2*. Väktarna för *protektorer.*

Kugghjulssjälar

Vi får följa Lovisa som går på sista året i utbildningen att bli protektor. Examen går mer eller mindre ut på att döda ens personliga hostiler. Oftast inga problem, även om det händer att en och annan protektorsstudent stryker med eller får bli lobotomerad om hostilen har valt att besätta protektorns hjärna. Lovisa hanterar sina första hostiler galant, men sedan blir de problem. För det visar sig att de hon har kvar är mycket mäktiga, kanske så mäktiga att de går utanför skalan som används för att klassificera dem. Men Lovisa är envis, och hon vet att det är själen som är det viktiga i kampen mot hostiler. Kroppen är bara ett skal, bara delar som kan bli utbytta. Och så rullar en samtidigt enkel och komplicerad historia ut.

Enkel, för att det på ytan kan ses som en historia om en ung person som väldigt handfast slåss mot sina personliga demoner samtidigt som hon försöker leva ett någorlunda normalt liv med fester och vänner under slutet av sin universitetsutbildning. Komplicerad – eller kanske snarare märklig – för att det är ett så speciellt världsbygge med så drastiska situationer och lösningar. Och väldigt speciella skildringar av hostilerna, deras värld och deras förmågor. Det är intensivt, skrämmande på ett nästan underhållande sätt, och inte minst hallucinatoriskt. Vilket troligen kommer sig av att författaren också har forskat på galenskapens filosofi.

Så det är kanske inte så konstigt att *Kugghjulssjälar* är en tämligen unik bok i floran av svensk fantastik. Det är en sorts technofantasy som inte är så vanlig, den väver ihop religion och vetenskap på ett fascinerande sätt. Det finns olika uppfattningar i romanens värld, men inte någon direkt konflikt (i alla fall inte som vi får se än, det lär ju bli fler böcker i den här världen). Dessutom har vi ett udda och fascinerande världsbygge. Det är en värld som är lik vår på många sätt, det nämns till och med att boken utspelar sig på jorden, men det är också så mycket som skiljer sig åt. Inte bara för att det finns hostiler och protektorer, utan också för att till exempel att länder och städer heter andra saker än i vår värld. Och eftersom Sofia Jeppsson inte faller i fällan att försöka förklara allting så blir det också en väldigt tät stämning, där man som läsare snabbt kommer in i världen och även hänger med i hur den fungerar.

Jag uppskattar också hur *Kugghjulssjälar* fångar in hur det är att vara i tidiga 20-årsåldern, att plugga och försöka hitta ett liv. Samtidigt som man är monsterbekämpare. Det är fester, det är relationer och strul. Och det är framför allt sociala medier, där det precis som i vår vanliga verklighet handlar om att visa upp sig själv som bättre, snyggare och starkare än vad man egentligen är. Och just i den här

brytpunkten kommer ju också *Kugghjulssjälar* att handla om att bekämpa såväl inre som yttre demoner, vilket skapar en extra fin nerv i historien.

Kugghjulssjälar är en väldigt välkomponerad roman, den är actionfylld, intressant och välskriven vilket är en kombination som gör att den är svårt att lägga ifrån sig. En sak som jag verkligen uppskattar är hur många saker i boken bara blir värre och värre samt konstigare och konstigare, vilket ju gör att man gradvis accepterar mer och mer som läsare och även förstår vad som händer. Visst hade världsbygget kunnat fördjupas, men som jag nämnde ovan så bör det komma fler böcker i samma värld och som en första introduktion till denna unika skapelse fungerar *Kugghjulssjälar* alldeles utmärkt. Så håll koll på namnet Sofia Jeppsson, det kan mycket väl vara en stjärna på den svenska fantastikhimlen som kommer att lysa starkare och starkare!

– Patrik Centerwall

Nattvindarnas planet

av Anneli Berg

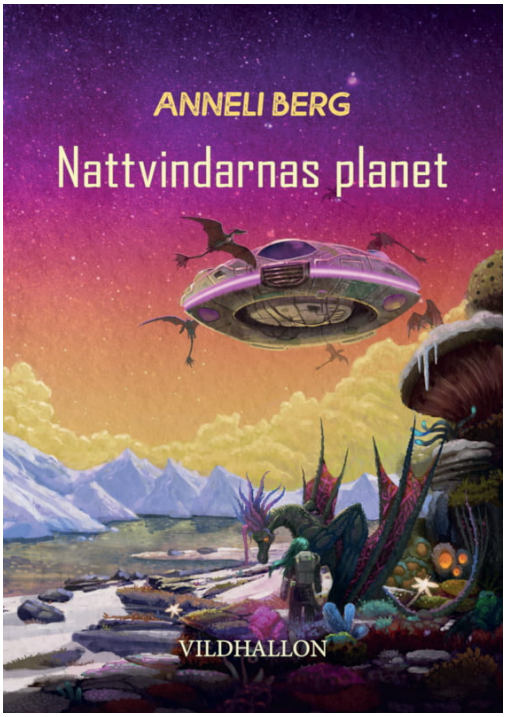

[Nattvindarnas Planet]

Nattvindarnas Planet av Anneli Berg (Vildhallon 2024) är den första fristående delen i *Njungernas värld*. Njunger är småväxta gröna människoliknande varelser med långt grönt hår. De lever i en färggrann värld där koldioxidhalten är högre, och där det även lever intelligenta drakliknande flygande varelser som kallas för nattvindar. På deras himmel lyser tre solar, den stora gula Sanna, den lilla röda Gry och den intensivt ultravioletta Blå-blå.

När boken börjar får njungerna besök av varnaker som ännu mer påminner om människor, både i fråga om storlek och att de manliga är skäggiga. De landar mitt i njungernas gryningsfest där unga njunger invigs till att bli vuxna genom att simma ut till ön Kri för att övernatta där. Gryningsfesten är slutet på den långa vintern, när Sanna och Gry äntligen börjar visa sig över horisonten. Njungerna Ykry och Aya som simmat över får nu äntligen lov att älska med varandra, och deras högsta önskan är att få följa med ett skepp ut i rymden. Arngrim och Stjärnljus drömmer även de om att få flyga, men på nattvindars ryggar.

Njungerna är ett högteknologiskt men ändå fredligt folk. Krig och konflikter är i princip okända hos dem, och rymdskepp används enbart för att pendla till den närmaste planeten Urd samt till planeterna i grannsolsystemet Lilla Glöd, eller av eldsväktarna för att förhindra att meteoriter slår ner på planeten Njung. De lever i harmoni med naturen och har därför ingen aning om vad varnakerna har för agenda, som varnar dem för att Blå-blå snart kommer att explodera till en supernova och förinta Njung. För njungerna känner väl till Blå-blå och vet att den inte kommer att explodera den närmaste tiden såsom varnakerna påstår. Ändå vill varnakerna evakuera njungerna, trots att njungerna dragit sig ur den Interplanetära Unionen där varnakerna är medlemmar. Och efter att varnakerna landat uppstår förstås svårigheter, som att de inte kan äta njungernas mat, att de inte kan andas i Njungs atmosfär, och framför allt, att de är misstänksamma mot njunger. Det två sistnämnda faktorerna orsakar dessutom en stor tragedi där tjugotvå varnaker drabbas av panik och därför omkommer.

Medan man läser inser man att njunger och varnaker har mötts förut, och att varnakerna för njungerna är okända för sina intriger och svekfulla metoder. Även nattvindar samlas i flockar vilket för njunger förebådar fara. Njungerna är dock lite bleka i personbeskrivningen när de skildras en och en, men som kollektiv utgör de ett färgstarkt folk. De påminner mig om smurfar, och motsvarigheten till Gammelsmurf är Radanmor, hon sticker ut som en riktigt tuff gammal gumma som törs sätta sig på tvären mot varnaker. Kartis Limsur är däremot en butter Gargamel, så maktlysten att han sviker sina egna. Som tur är förekommer det en sympatisk varnak, Wry Callis som nyfiket forskar på njungernas miljö, och mot slutet av boken dyker det upp två skurkaktiga njunger som dessvärre snabbt försvinner, jag hade gärna vetat mer om dem. Om paren Ykry och Aya samt Arngrim och Stjärnljus får man heller inte veta mycket mer än det som redan nämnts här ovan. Miljöbeskrivningarna är däremot riktigt snygga, särskilt när man får följa nattvindarna ända till nordpolen, det märks att Anneli Berg är bildkonstnär. Synd bara att förlaget ratat hennes omslag, hon nämner att nattvinden på omslaget ser för tung ut.

Det finns andra djur på Njung, såsom rultande hubbor, de köttätande kloffarna och de asätande vingödlorna. De sistnämnda djuren orsakar mig huvudbry då de kalasar på döda varnaker efter den stora

tragedin. Varnaker kan ju inte äta någonting animaliskt, då borde det vara så även för vingödlorna, eller hur? Trots detta ser jag verkligen fram emot att läsa nästa bok om njungerna och deras värld, eftersom jag fått en värdefull glimt av deras speciella kultur. *Nattvindarnas planet* får därför fyra skinande solar av fem.

– Sandra Petojevic

The Arthur

av Rob Won

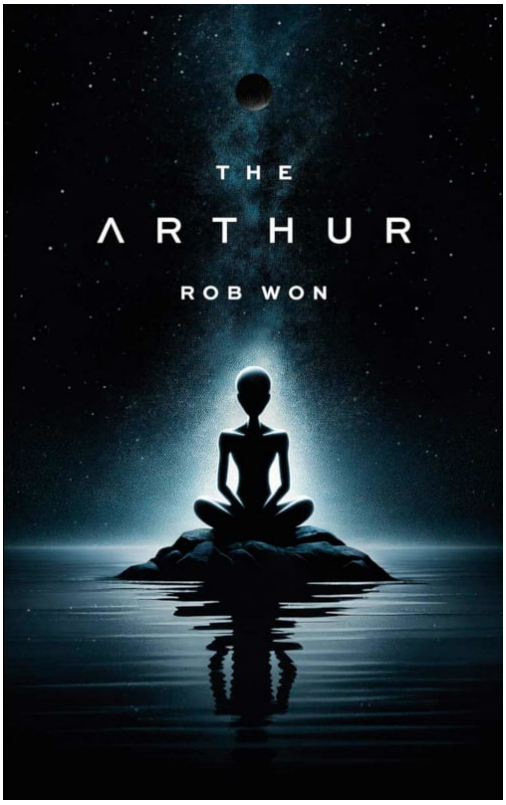

The Arthur

På Jorden kan igen höra dig skrika — så tänker sig Rob Wons ensamma rymdvarelse i *The Arthur* (Miramir förlag, 2024) att hans sista dagar kommer att bli när han beger sig till Jorden för att avsluta sin perfekta, ordnade och deprimerande existens. Den planen havererar såklart fullständigt. Berättelsen utgår mestadels från den något enstörige och osociala Jacobs perspektiv som vi följer från att han träffar rymdvarelsen (och kallar honom Arthur). Efter en relativt kort inledning där läsaren orienteras kring miljö och karaktärer fortsätter boken raskt med besök av en mystisk kult, internationella konspirationer och hotet om en potentiell galaktisk polis hängande över huvudet som ett bildligt (eller kanske rentav bokstavligt) flygande tefat.

Rob Won skriver drägligt, texten flyter på och små lustigheter insprängda här och där fungerar väl. Verklig historik och verkliga händelser vävs ihop med berättelsen på ett sätt som är både underhållande och kanske rentav lite bildande, vilket trots att det stundom kan upplevas som lite väl tillrättalagt när alla pusselbitar plötsligt passar ihop helt perfekt så är det ett ändå ett trevligt grepp. Lite värre är det med karaktärerna som upplevs som något platta och deras företaganden svänger utan någon större tyngd i motiven. Det finns också ett par fadäser — exempelvis i hur lättvindigt en större desinformationskampanj genomförs och förhållandet mellan lokala och globala händelser blir också lite platt. Själva handlingen däremot fungerar ok och de olika trådarna knyts ihop relativt väl till ett tillfredsställande slut på historien som vare sig berättar för mycket eller för lite.

Så vad blir betyget då på helheten? Här vill jag inte låta alltför negativ för trots vissa plattheter var boken ändå läsvärd. Jag ser framför allt fram emot fler alster av Rob Won där han utvecklar sin stil och sitt hantverk — fast en sak förstås, det är lite synd att titeln på en bok på svenska är på engelska.

– Peter Bengtsson

Sorglösa dagar på Yann och andra fantastiska berättelser

av Lord Dunsany

Sorglösa dagar på Yann och andra fantastiska berättelser

Jag är frestad att inleda den här recensionen genom att citera vad en illa klädd radioprofil brukade utbrista vid tillkännagivandet av Nobelpriset i litteratur för några år sedan: ÄNTLIGEN!

För äntligen har en ordentlig svensk novellantologi med historier av fantasypionjären Lord Dunsany getts ut. Lord Dunsany var en man som hade många strängar på sin lyra och många epitet, bland annat ”Irlands sämst klädde man”, men jag är villig att sätta ett guldmynt på att han i alla fall var mer välklädd än nyss nämnde radioprofil.

Hur man än uttrycker det så är i alla fall samlingen *Sorglösa dagar på Yann och andra fantastiska berättelser* (Hastur förlag, 2025) en länge efterlängtad utgivning och det är naturligtvis det fina lilla förlaget Hastur som står för denna kulturgärning. Edward John Moreton Drax Plunkett, den 18:e Baron Dunsany (1878 - 1957) var en av de första författarna som skrev det som vi i dag kallar för fantasy, och en enorm inspirationskälla för många, däribland den i Sverige något mer välkände HP Lovecraft. Det är inte mycket som har funnits tillgängligt av honom på svenska tidigare och det här är dessutom ett ytterst genomtänkt urval av historier. Även om den egentligen bara innehåller en bråkdel av hans stora och brokiga produktion.

Det mesta av vad Lord Dunsany skrev går i alla fall att beteckna som någon sorts fantasy, och det är väldigt drömsk och poetisk sådan. Det som han verkligen är en mästare på är att med sitt poetiska och vackra språk måla upp olika världar, det är verkligen som han skapar levande tavlor och bilder med sina ord, bilder som blåses till liv när vi läser dem och kittlar, nej stimulerar, vår egen fantasi och det är inte svårt att se hur han har inspirerat många efterföljande författare. Det är också så imponerande hur det är så många länder och världar och myter som han blåser liv i, till och med i en och samma novell (som titelnovellen), och som känns levande i bara den lilla glimt vi får. Efter honom har det kommit fantasyförfattare som i en hel bokserie inte kan göra en sekundärvärld lika levande. Men, ska man kanske säga till deras försvar, flera av dem är bättre på att berätta en spännande historia.

För i Lord Dunsanys fall är det många fall som den enkla handlingen bara är en tunn fernissa för att få beskriva dessa magiska världar. Men låt er inte tro att det för den sakens skull är tråkigt, nej det är oerhört fascinerande att ta sig till dessa världar, och det är en njutning att läsa den vackra prosan. Men det ju också extra intressant att Lord Dunsany ofta inspirerades av högst mundana saker från vår verklighet när han skrev: novellen *Wellerans svärd* är till exempel inspirerad av Paris breda avenyer, namngivna av gamla nationalhjältar, som utgår från Place de l'Étoile (men den här recensenten vill inflika att han anser att det i vilket fall som helst är tveksamt att beskriva Paris som särskilt mundan).

Samtidigt så har ändå en majoritet av historierna som en spännande, intressant eller överraskande handling, som exempelvis i novellerna *Fru Jorken* och *Två flaskor kryddsås,* där den sistnämnda känns som en sorts Sherlock Holmes-pastisch, men med ett så elegant sätt att avslöja brottet som inte ens den store Sir Conan Doyle hade klarat av.

En rolig detalj med Lord Dunsany som världsbyggare är att en av hans efterföljare, den troligen inte helt obekante JRR Tolkien, i ett brev menade att Lord Dunsany var för slarvig i sin namnsättning och bara

hittade på namn utan någon som helst bakgrund. Det är väl visserligen sant, men jag tycker att de flesta av Lord Dunsanys namn har en vacker, poetisk klang som fungerar alldeles utmärkt i sin kontext, och det är också en påminnelse om att det inte är nödvändigt att konstruera fungerande språk innan man börjar skriva sina fantasyhistorier, bara man har ett bra språköra. Och det får man ju verkligen säga att Lord Dunsany hade.

Boken avslutas med en essä författad av HP Lovecraft, där denne lyfter fram Lord Dunsanys författarskap och skriver om varför det är så viktigt, och det slog mig medan jag läste denna text att essän är mer än så, det är en mycket välformulerad hyllning till fantastiken, hur viktigt det är med icke-mundan litteratur och vad den kan bidra med.

Två Martin bör också nämnas: Martin Rundqvist som står för den synnerligt välgjorda översättningen och Martin Andersson, som har skrivit en gedigen och inspirerande presentation till Lord Dunsanys författarskap. En text som står mycket bra för sig själv, välformulerad, ja nästan lika spirituell som personen det handlar om.

Nåja, jag brukar inte betygsätta böcker jag recenserar, men nu gör jag ett undantag. *Sorglösa dagar på Yann och andra fantastiska berättelser* får fem glas tokaj-vin av fem möjliga!

– Patrik Centerwall

Kampen om stenåkern

av Lena Frölander-Ulf

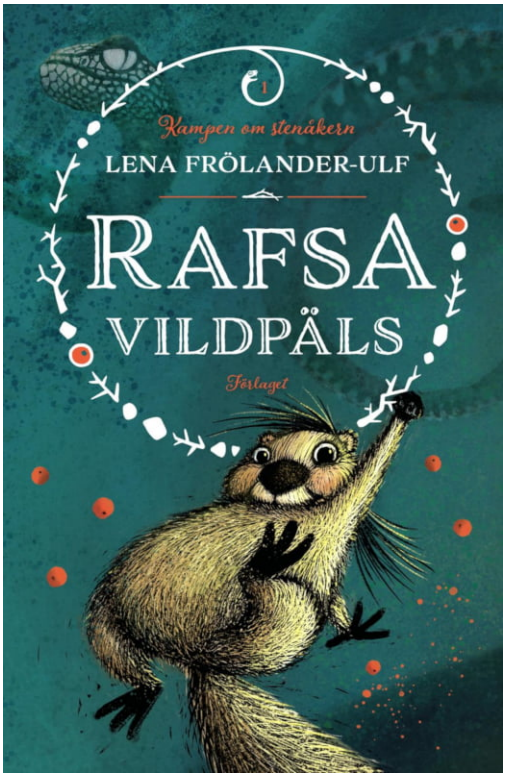

[Kampen om Stenåkern]

Kampen om Stenåkern är en fantasytrilogi för barn av den finländska författaren Lena Frölander-Ulf. När jag för ett år sedan hittade den första boken i serien, *Rafsa Vildpäls*, på bokmässan tyckte jag det lät som en bra bok. Jag lånade den på biblioteket och läste snabbt ut den. Jag ville direkt läsa fortsättningen; det var en sådan där bok där du genast vill veta vad som ska hända. De fanns inte utgivna då, men när jag i år hittade dem på bokrean kunde jag inte låta bli att köpa dem och såklart läsa hela serien. Och nu har jag gjort det.

I första boken, *Rafsa Vildpäls*, presenteras världen och huvudpersonen omsorgsfullt. Det finns en karta över stenåkern där man ser murmeldjurens och huggormarnas territorier. Bokens undertitel, Kampen om Stenåkern, blir därför begriplig. Sedan får vi lära känna murmeldjuret Rafsa. Hon har vaknat före alla andra och ser fram emot sommarens äventyr innan hon ska bli vuxen och bidra till samhället. I hennes familj finns det bara en mamma och en pappa, vilket Rafsa tycker är orättvist. Hon vill också ha flera pappor att krama!

Rafsa har vaknat före alla andra, och lyckas därför i hemlighet få reda på ett samtal mellan två huggormar. De är missnöjda med hur deras område styrs och vill byta ut huggormarnas ledare, kallad generalen. Hans son Ziczac är de också missnöjda med. Rafsa förstår att hon är i fara efter vad hon hört och flyr, bara för att träffa direkt på Ziczac, som kommit i knipa. De hjälps åt och bestämmer sig för att bli vänner.

Men när de kommer tillbaka till murmeldjuren blir Rafsas barndomsvän Kotten svartsjuk. Han inser ändå att alla behöver hjälpas åt, huggormarna har precis ställt ett ultimatum med mycket sämre villkor för murmeldjuren. De tre ungdomarna ger sig iväg för att leta efter hjälp.

I den andra boken, *Rafsa Rotlös*, får vi läsa om äventyren ute i stora världen. Vilka de träffar där, och är Rafsas pappa egentligen till någon hjälp?

I den sista boken, *Rafsa Stentramp*, står kampen om stenåkern i fokus. Nu ska den befrias. Hur ska det göras? Och vad händer sedan?

Det är en snabbläst och spännande saga, både stenåkern och omgivande landskap beskrivs noggrant. Även skillnaderna mellan murmeldjurens jämlika samhälle och huggormarnas hierarkiska samhälle beskrivs detaljerat. Det är mycket fokus på vilka som är dina vänner, kan man verkligen lita på andra djur? Som även kan behöva äta levande djur? Och är alla i din familj att lita på egentligen? Rafsas inre funderingar ges stor plats under tiden som hon får reda på hela sin värld. Kanske att det kan kännas lite övertydligt, men jag är ju heller inte i målgruppen. Detta en av de bättre barnböcker jag läst på senare år. Den är snabbläst och definitivt spännande. Vill man att ens barn ska börja läsa fantasy kan detta vara en god början.

– Åsa Lundström

Studier i döden

av Greve Eric Stanislaus Stenbock

Studier i döden

Bokförlaget Hastur ger flitigt ut författare som är mer eller mindre bortglömda, men på olika sätt har varit viktiga för framför allt skräckgenren. Det händer att man har ordet ”obskyra” på sina läppar när man går igenom deras utgivning, men vid närmare granskning så inser man att det är mycket rimligare att tala om ”kulturgärning”, för det är precis vad de håller på med.

När det kommer till *Studier i döden* (Hastur förlag 2025) av Greve Eric Stanislaus Stenbock, som kom ut tidigare i år, så känns det onekligen helt i sin ordning att utropa ”det här, det är en obskyr författare!”

Greve Stenbock (som namnet antyder tillhörde han den svenska adelsätten, men var född och verksam i England och tillhörde även det balttyska adelshuset i Estland) gav bara ut en handfull böcker under sin levnad och är nog troligen mer ihågkommen för sitt leverne än för sin litterära gärning.

Jag måste erkänna att jag inte kände till greve Stenbock tidigare, och när jag läste Jonas Wessels välskrivna och stämningsfulla introduktion till författaren som inleder boken så tappade jag närmast hakan och undrade om inte Wessel bara fabulerade fritt om den galne greven som brukade sitta med en stor orm runt axlarna när han åt frukost och promenerade runt med sin tama (men illaluktande apa). Men nej, allt som skrivs om honom stämmer verkligen om denne greve: parfymerad och perverterad poet, dekadent författare, dandy, drinkare och opiummissbrukare. Varför har ingen gjort en bio-pic om honom?

Det som också är anmärkningsvärt med *Studier i döden* är att förläggaren själv i sitt förord påpekar att det här inte är särskilt stor litteratur. Vilket, tillsammans med beskrivningen av författaren, naturligtvis får mig att med lust och liv kasta mig över novellerna.

Novellerna ligger i gränslandet mot skräck, oftast med något melankoliskt eller romantiskt drag kring sig och det kretsar, vilket ju titeln avslöjar, alltid på något sätt kring döden. Vissa har något sorts övernaturligt inslag, eller snarare en hint om det övernaturliga. Och visst stämmer det att det inte är någon stor litteratur, men här finns ändå en charm och en fantasirikedom som gör det intressant.

Novellerna är enkelt uppbyggda, och enkelt berättade, men fångar ändå något av de gotiska och romantiska strömningarna från när de skrevs under slutet av 1800-talet. Och det finns också något känsligt i dem, då så många historier handlar om udda individer, personer som är främlingar – eller gäster för att prata med Lagerqvist – i verkligheten. Att Stenbock själv, inte minst genom sin sexualitet, troligen kände sig främmande för sin samtid, avspeglas hos hans protagonister, och gör att de känns levande även om de samtidigt inte är alltför väl gestaltade. Ibland räcker det med att författaren skriver om något som hen bryr sig om för att det faktiskt ska fungera.

Så visst, det är ingen stor litteratur, men det är intressant litteratur, och jag känner själv att det är en bok som det verkligen är värd att läsa, inte minst för att på dekadenta cocktailpartyn kunna säga ”va, har du inte läst Greve Eric Stanislaus Stenbock?”.

Som sagt, onekligen en obskyr utgivning. Men jag vill mena att det också är en kulturgärning av Hastur Förlag att servera oss denna lilla novellsamling som naturligtvis bör finnas i alla fantastikälskares bokhyllor.

– Patrik Centerwall

Tjuvar och lönnmördare

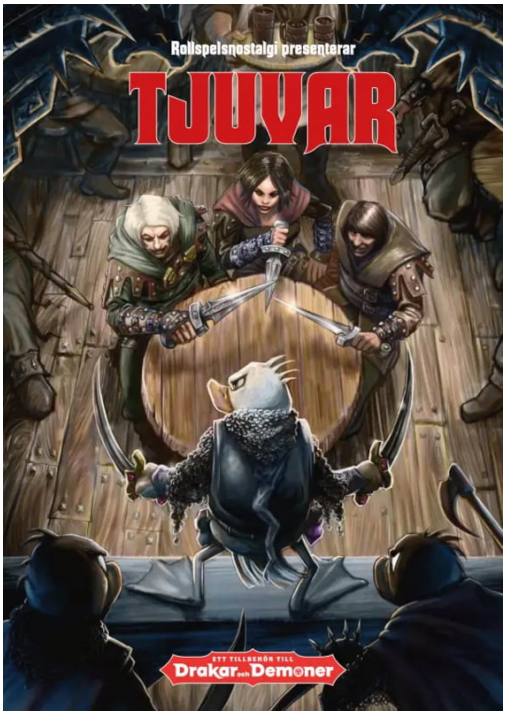

[D&D hos Letho spel och media]

Tjuvar och lönnmördare (Letho spel och media, 2024) är en av alla de fina tredjeparts-produkterna som har getts ut till det nya Drakar och Demoner, och det är dessutom ett supplement som, i likhet med mycket som har getts ut av Fria Ligan, är en vidareutveckling av en av Äventyrsspels gamla produkter.

I det här fallet två böcker med regler om hur man spelar olika sorters tjuvar eller lönnmördare, men också andra yrken som funkar i en lämplig kampanj i den undre världen – exempelvis giftmästare, prisjägare och råbuse. Utöver detta har också två äventyrsböcker, en med en serie korta äventyr och en med ett längre, getts ut. Samt också lite andra blandade blandade godsaker.

Det är som en helhet fantasieggande och roliga supplement som vi bjuds på och naturligtvis en hel del som också kan plockas in i andra kampanjer. Med de olika yrkena kommer ju naturligtvis en större valmöjlighet (om spelledaren tycker att det kan passa att man väljer bland dessa yrken även i andra äventyr), med det också en hel del nya förmågor (som här kallas för nidingsförmågor).

I modulerna hittar vi också en del nya användbara färdigheter, och lite andra extraregler som med fördel kan användas vid andra speltillfällen. Vi hittar föga förvånande olika regler om gifter och specialgjorda dolkar och en slumptabell för ficktjuvar. Jag är dock lite tveksam till reglerna om alkoholkonsumtion - även om jag själv inte spottar i glaset så har jag alltid tyckt att rollspel är och bör vara en frizon för sådant som kan vara besvärligt. Med det sagt så måste jag ändå medge att halvlingarnas dryckeslek ”Vad har jag i min ficka” är en väldigt rolig blinkning till en av litteraturhistoriens kändaste halvlingar, och precis som konstruktörerna själva skriver behöver man inte använda reglerna om man inte vill.

Väldigt bra är avsnitten som handlar om hur man spelledare gör det intressant att spela som tjuv eller lönnmördare. Dessa innehåller inspirerande och användbara tips. Beskrivningarna av värdshuset Flygande hjulet och lönnmördargillet Sika-Ri är också mycket bra och användbart, men jag saknar någon form av helhet över den stad som äventyren utspelar sig i (och som bara benämns som Tjuvstaden). Vi får två olika kartor, men det hade kunnat bli mer levande och enklare för spelledaren om vi hade bjudits på mer information om staden och hur den fungerar.

Tillsammans med grundmodulerna har alltså även två äventyrsböcker släppts. *Intermezzon i Tjuvstaden* innehåller flera korta äventyr. Två av dem är så korta att jag egentligen inte vill kalla dem för äventyr, snarare som inspiration bygga vidare på. Det två andra är intressantare och fyndiga, äventyret *Vildrosor och gråråttor* är tungt intrigdrivet och ger utrymme för mycket rollspelande. Det andra *Utbrott från koboldbanken* kan snarare beskrivas som ”dungeon crawl med en twist”, och har en fantastiskt rolig premiss som lätt kan driva spelarna till vansinne!

Den andra äventyrsboken innehåller ett långt äventyr - *Tjuvhugg går igen*, som är en spännande historia med stor variationsrikedom. Här saknar jag igen en övergripande beskrivning av Tjuvstaden, men en styrka med äventyret är att det verkligen ger utrymme för en blandad grupp med alla de sorters yrken som finns med i grundmodulerna.

På det stora hela är Tjuvar, Lönnmördare och de tillhörande äventyren goda tillskott till den växande Drakar och Demoner-familjen och för den som gillar att rollspela lite mer ljusskygga individer är det helt klart ett måste!

– Patrik Centerwall

Diverse nyheter

Swecon 2025 i Lund!

Helgen 10 - 12 oktober äger 2025 års Swecon rum. Den här gången i Lund, som ju är historisk mark för svensk fandom då den första kongressen ägde rum här 1956 (det finns ju naturligtvis de som påpekar att Lund är historisk mark av även andra anledningar, de har visserligen inte fel, men vi struntar i det nu). LunCon 2025 kommer äga rum i Stadshallen i centrala Lund, nära kända landmärken som Domkyrkan, AF-borgen och Kungshuset. Kongressmedlemmar varnas redan nu för att om de stöter på de delar av Brev från Cosmos redaktion som har studerat i Lund kan de fastna i ändlösa utläggningar om studenthistoria.

Det går i alla fall utmärkt att läsa mer och anmäla sig här:

https://malmolundfandom.weebly.com/luncon-2025.html

Västsvenska föreningar för science fiction och fantasy

Club Cosmos – Göteborgs litterära science fiction-förening

Club Cosmos, grundad 1954, är Sveriges äldsta aktiva science fiction-förening. Klubben har ett sextiotal medlemmar och även om föreningen främst är inriktad mot litterär science fiction så diskuteras allt från film till radio och musik. Club Cosmos träffas den andra tisdagen i varje månad på puben Haket i Göteborg. Förutom pubträffar ordnar föreningen bland annat picknickar i Slottsskogen, biobesök på science fiction-filmer och olika kongresser. På kongresserna hålls seminarier, föredrag, hedersgästtal, middag och auktioner. Club Cosmos är en förening för dem med ett brett intresse för science fiction och klubben är dessutom stolt sponsor till föreliggande novelltidskrift.

Web: http://clubcosmos.net
E-Post: info@clubcosmos.net

Mithlond – Göteborgs Tolkiensällskap

Mithlond är en förening för alla som är intresserade av J.R.R. Tolkiens magiska värld. Föreningen grundades 1981 och har idag ett sjuttiotal medlemmar. Det är en litterär vänskapsförening som samlar personer av alla olika åldrar och övertygelser kring ett gemensamt intresse för fantasy och Tolkien. Medlemmarna gestaltar karaktärer från Tolkiens värld som de själva valt. Alver, hobbitar, dvärgar, människor (och en och annan mer ljusskygg varelse) träffas och har trevligt tillsammans. Några gånger per år arrangerar Mithlond större fester (med banketter, dans och ceremonier). Den mer vardagliga verksamheten sker till stor del i mindre gillen för bl.a. språk, böcker, historia, hantverk, spel, musik, dans, mat och dryck. Aktiviteterna involverar allt ifrån djupdykningar i Midgårds historia till hantverksträffar vidare till bara lättsamt umgänge över kakor och te.

Web: http://mithlond.se
E-Post: lots@mithlond.se

West Coast Trekkers – Förening som visar Star Trek på bioduk

West Coast Trekkers, WCT, grundades 1996. Fyra gånger om året arrangerar WCT Star Treffar då de visar Star Trek-avsnitt eller långfilmer på bioduk. De har också boktreffar, pubkvällar och föredrag. På treffarna har WCT utlottningar av priser och de har även olika tävlingar i form av Fan Art (skapa Star Trek-konst i valfritt material) och kostymtävling (hemmasydd uniform eller annan klädsel som inspirerats av Star Trek).

Web: http://www.trekkers.se

Kalendarium

Under inga omständigheter lämnar vi någon garati för att framtiden beter sig som förväntat. Notera att medlemskap eller inträdesavgift kan krävas för vissa evenemang. För mer information, se respektive arrangörs hemsida. Ändringar kan förekomma närsomhelst.

Datum	Evenemang	Arrangör
Oktober 2025		
7/10	Ölkväll	Mithlond
10/10–12/10	Luncon 2025	Malmöfandom
14/10	Pubkväll	Club Cosmos
29/10	Bokgille	Bokgille
November 2025		
4/11	Ölkväll	Mithlond
11/11	Pubkväll	Club Cosmos
15/11	Concis	Club Cosmos
26/11	Bokgille	Mithlond
December 2025		
2/12	Ölkväll	Mithlond
9/12	Pubkväll	Club Cosmos
Januari 2026		
6/1	Ölkväll	Mithlond
13/1	Pubkväll	Club Cosmos
28/1	Bokgille	Mithlond
Februari 2026		
3/2	Ölkväll	Mithlond
10/2	Pubkväll	Club Cosmos
25/2	Bokgille	Mithlond
Uppdaterad 2025-10-08		

Planerar ni ett evenemang? Skicka e-post till info@clubcosmos.net och berätta.

Adjöss och tack för fisken

Nu är fisken, vilket rimligtvis borde syfta på förhoppningen att du som läsare uppskattat innehållet i tidskriften, slut för den här gången. Vi återkommer med mer fisk i framtiden, kanske ett nummer på ett tema som rymdhajar vs. rymdbläckfiskar, civilisationer under vattnet eller någonting helt annat som inte alls är fiskrelaterat.

Oavsett framtida teman hoppas vi som vanligt att detta nummer lett till både förnöjelse för läsaren och en bredare spridning av ny, spännande fantastik. Vi ses i framtiden!

-Peter Bengtsson